

II. עילות

1- עילות שאינן שנויות במחלוקת

במקרה בו אין הסכמה לגירושין, אשה המבקשת להתגרש מבעלה יכולה לפנות לבית הדין ולתבוע גירושין. האשה תצטרך להוכיח שיש לה "עילות לגירושין". ישנם מקרים בהם ההלכה מכירה באפשרות של בית הדין להתערב ואפילו "לכפות" על הבעל לתת גט לאשתו.

עילות לכפיית גט

משנה כתובות, פרק ז', משנה י' (תלמוד בבלי, כתובות, דף ע"ז, עמוד א').
ואלו שכופין אותו להוציא: מוכה שחין ובעל פוליוס והמקמץ והמצרף וחושט והבורסי, בין שהיו בם עד שלא נישאו ובין משנישאו נולדו.

ארץ-ישראל, 200-0 אח"ס

הרב שטיינזלץ:

ואלו פגמים שבגללם כופין אותו להוציא: אם היה מוכה שחין, ובעל פוליוס, והמקמץ, והמצרף וחושט, והבורסי מעבד עורות שריחם רע. בין שהיו בו פגמים אלו עד שלא (לפני) שנישאו ובין משנישאו נולדו.

רשימת הכפייה המופיעה בגמרא סופית

שו"ת הרא"ש, כלל מ"ג, סימן ג'

ומה שהיא טוענת שבעלה מטורף, וטיפשות מתוספת עליו מידי יום יום, ושואלת שיגרשנה טרם יטרף ותהיה עגונה לעולם, וגם שמא תלד בנים ולא יוכל לזונה. ואביה היה עני ומחמת דחקן השיאה לו, וכסבורה הייתה יכולה לקבל ואינה יכולה לקבל, כי מטורף הוא לגמרי, ויראה פן יהרגנה כבעסו, כי כאשר מרגזים אותו, מכה והורג וזורק ובוטט ונושך. וראובן משיב: הכרת בו מקודם, לכן וסברת וקבלת; גם אינו מטורף, אך אינו בקי בטיב העולם, ולא יגרשך אלא אם תחזירי הספרים, או כסף ערכם, ואז יגרשך. איני רואה מתוך טענותם דברים שיהיה ראוי לכופו עליהם לגרש; כי אין להוסיף על מה שמנו חז"ל בפרק המדיר (עז): ואלו שכופין אותו להוציא: מוכה שחין ובעל פוליוס והמקמץ והמצרף וחושט ובורסקי... לכן אין לכופו לגרש; אך תפייסנו שיגרש, או תקבלנו ותזון מנכסיו.

ר' אשר בן ר' יחיאל, ספרד, 1250-1327

רשימת הכפייה המופיעה בגמרא איננה סופית

שו"ת מהר"ם אלשקר, סימן ע"ג

ומשנתנו דלא קתני [שלא שנה] משומד איכא למימר תנא ושייר [אפשר לומר שלמד והשאר] – כלומר שישנם עוד מקרים שבהם כופים בעל לגרש את אשתו, כמו משומד - איש יהודי שהמיר את דתו, אלא שלא כולם כתובים במשנה. אי נמי משום דחמיר ופשיט ליה [או גם כן] – עוד תירוץ: משום שחמור, המקרה, ופשוט הוא. אי נמי דלא מיירו אלא בישראל כדאמרן [או גם כן]: שלא התכוונו אלא בישראל, כפי שאמרנו – ומשומד כבר איננו בכלל ישראל. ויודע אני דהרמנ"ע ז"ל כתב בפירושו שאין כופין את המשומד, אבל דבריו בטלים ברוב מנין ובנין. וכל שכן שאין ראייתו מכרעת שכתב דהיינו טעמא דאין כופין המשומד מדלא [מזה שלא] מנו חכמים רשע עם אותן שכופין להוציא; וטעמא טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו וכו' [שמוטב לאישה 'לשבת בשניים' מאשר לשבת אלמנה] דרשע לחוד ומשומד לחוד [כלומר, יש לחלק לדעתו בין רשע שהוא בכלל ישראל לבין משומד שיצא מכלל ישראל] וטעמא דטב למיתב טן דו לא שייך במשומד ודבר זה ברור לפי דעתי ואין צריך לפנים.

ר' משה אלשקר, ספרד-מצרים, 1466-1522

חשש לסכנת נפשות כלפי האישה

בסעיפים הבאים נביא מקורות בהם "כפוי" גט על הבעל גם במקרים שאינם מנויים במשנה:

אם מריח רע כופים אותו לגרש את אשתו, "קל וחומר" שיש לכפות אותו במקרים בהם קיים חשש לסכנת נפשות

תלמוד ירושלמי, גיטין, פרק ט', הלכה י'
אם מפני ריח רע כופין, לא כל שכן מפני חיי נפש?!

ארץ-ישראל, 400-200 אחה"ס

בעל אלים בצורה חריגה

תיק מס' 1-21-023746407, הדין והדיין 4, עמ' 4 (פסק 3)

בית הדין בוחן את המקורות ומנסה להגיע למסקנה כי במקרה של בעל אלים יש אכן לכפותו בגט. הבסיס למסקנה זו הוא קל וחומר המופיע בספרות הפוסקים. לדוגמה, בתשובות הרשב"ץ (חלק ב סימן ח) שנשאל על אדם המתעלל באשתו ומרעיב אותה: "ואפילו לכוף אותו להוציא יש לדון מקל וחומר דבעל פוליוס, דהשתא (שעכשיו) מפני ריח הפה כופין, מפני צער תדיר שהוא מר ממוות לא כל שכן?".

בעל חולה במחלה וקיימת סכנת הידבקות

תיק תשי"ז 1240; פסקי דין רבניים ג', עמ' ככו, בית הדין הרבני הגדול, הדיינים הרב אליעזר ולדנברג, הרב עובדיה יוסף והרב יוסף קפאח.

ב' [בעניין] תביעת אשה לחייב את בעלה לתת לה גט, לאחר שלקה בצרעת זה כעשר שנים. - טענת הבעל שהוא מוכן לגרשה רק אם הרופאים יאסרו עליו חיי אישות, ואילו הרופאים לא אסרו עליו. - באילו תנאים כופין מוכה שחין לגרש את אשתו.

[מסקנות] א.

משנה מפורשת היא: מוכה שחין הוא מאלה שכופין להוציא בגט פטורין.

לדברי הפוסקים שני תנאים בדבר:

שיהיה התשמיש ממיק את בשרו;

שיהיה מאוס ומסריח שאין האשה יכולה לסובלו.

אולם תנאים אלה הם רק לגבי דידה [ב"ש לאישה], שאף אם אין היא מסכימה לקבל גט כופין אותה. אבל אם היא מבקשת גט, די בתנאי של סרחון בלבד, כי אם היא אינה יכולה לסבול צער זה איננה כשבוית חרב להתענות תחתיו.

[מסקנות] ב.

אם האשה טוענת במצורע שהוא מאוס עליה משום סרחונו, אין מחייבים אותה להביא הוכחות לכך, כי מעמידים על החזקה שטבעי בכך.

ואף אם מעידים עדים שלא הרגישו בקרבתו שום ריח רע, אין זה אומר כלום לגבי האשה שוכבת חיקו שבאה אתו בקירוב בשר.

ולא עוד אלא אף אם לא נודף ממנו ריח רע, עצם המצורע מגואל ונתעב הוא, והיא יכולה לטעון שנקעה נפשה ממנו ואי אפשר לה לסבול קרבתו.

[מסקנות] ג.

אף בספק על קביעת עצם המחלה, כופין את הבעל להוציא, משום שספק סכנתא לחומרא ואסור לה לחיות אתו.

[מסקנות] ד.

אם הרופאים קובעים שמשכחת ליה רפואה, בכל זאת כל זמן שלא נתרפא כופין להוציא. ואף לאחר שנתרפא יש לחשוש שיחזור ויופיע עד עבור שנתיים....

...לכן מחליטים: א. הבעל חייב לפטור את אשתו בג"פ ...

ישראל, 1957

בעל בוגד וקיימת סכנת הידבקות מאידס

אליאב שוחטמן, "מחלת האיידס כעילה לגירושין", משפטים כ"ה, 19-44, עמ' 29 לעניית דעת, ראויה השאלה דנן לבחינה מחודשת לאור מציאות ימינו. סירובם העקרוני של בתי הדין הרבניים היום לכפות גט רק על סמך העילה של בגידה, אינו עשוי להתקבל כיום נוכח הסכנות הנוראות לאנושות שהביאה עמה מחלת האיידס. אדם שבוגד באשתו עם אשה זרה – וקל וחומר עם מספר רב של נשים זרות – אינו רק מבזבז את כספו ואת אוננו על נשים זרות – דבר המנוע ממנו לקיים חובותיו כלפי אשתו, אלא ממש מסכן את חייה, שהרי הוא חושף את עצמו לסכנת הידבקות במחלת האיידס ועלול להעביר את המחלה לאשתו ולפרי בטנה. והנה בין הנימוקים לכפיית גט על רועה זונות, מצאנו גם את גורם הסכנה. בעל ערוך- השולחן המנסח את ההלכה בענין זה, מצטט את דברי הרמ"א דלעיל ומפרט את נימוקיה על פי מה שנזכר בספר האגודה, אבל נוסף לכך הוא מציין נימוק נוסף לכפייה, והוא: ה"הסכנה בדבר". אין המחבר מפרש אמנם מה טיבה של הסכנה, אבל אין ספק שכוונתו לסכנה שבהידבקות במחלות, כגון ה"חולי הצרפתי" שבו מרבים לדון חכמי ההלכה בהקשר דנן. אם עד כה סירבו בתי הדין לכפות גט על "רועה זונות" משום שלא מצאו הצדקה מספקת לכך בעצם התנהגותו המופקרת של הבעל, הרי שעתה- לאור העובדה שבכך מסכן הבעל את חיי אשתו – דומה שבתי הדין מחויבים לפסוק כפיית גט לבקשת האישה, שאם לא כן – הרי עלולים הם לגרום – שלא במכוון – למותה של האישה, אם בעלה יידבק באיידס, כתוצאה מהתנהגותו המופקרת, ויעביר לה את המחלה. גם אם סכנת ההידבקות במחלה מוטלת בספק, הרי נוכחנו לדעת כי הכלל "חמירא סכנתא מאיסורא" ואין להעמיד את חיי האישה אפילו בספק סכנה.

ישראל, 1997

בעל בוגד וקיימת סכנת הידבקות ממחלות מין

תיק מס' 1-21-059835603, הדין והדיין 2, עמ' 4 (פ"ד 3), בית הדין הרבני האזורי בירושלים, הדיינים הרב יששכר הגר, הרב נח הייזלר והרב מרדכי טולידאנו. הבעל חייב ליתן גט לאישה הן לאור יחסי המין עם אישה זרה והן לאור היותו מורד... הרי שכאן יש ראיות ברורות לכך שהבעל "רועה זונות" אזי ניתן לכוף גט, הרי שכאן יש להפעיל חשש של הידבקות ממחלות מין קשות, ועל כן מנועה האישה מחמתו.

ישראל, 2002

בעל נרקומן וקיימת סכנה הידבקות מאידס

תיק 2679/מ"ח; פסקי דין רבניים חלק י"ח, עמ' 71... ובנדון דידן כיוון שחשש זה מוצדקת שפוחדת האשה שתדבק באיידס, אף שנאמר שמיעוט הנרקומנים נדבקים באיידס אבל יש מיעוט הניכר דאחוז הנרקומנים שנדבק הוא הרבה יותר מאחוז כל אדם להידבק במחלה זו כיוון שמעשיו המכוערים יכולים להביא לעצמו מחלה זו. מה עוד שידוע שהרואין נקרא הסם הלבן שהוא מהסמים הקשים ביותר, ואין אדם יודע מה שקורה לו וגם בלי חשש האיידס בעצם לקחת סם כזה עלול בעל לעשות מעשים שלא יעשו. ומה שאומר שאם אשתו תבוא ילך לגמילה. ודאי שאין האשה אחר שבע שנים שלא פנה אליה בעלה לאהבה ושלום חייבת לעבור על גופה ניסיון כזה שמא בזמן הניסיון יקראנה אסון. ובפרט מסמים קשים שרחוק מאד שיוכל להגמל מהם. ואם רצונו להגמל היה יכול לעשות כן בלי שיתוף פעולה של אשתו. שאלה הם דברים בעלמא כאילו שהיא גרמה לו. שהרי כבר בדיון הראשון טענה האשה שהוא צורך חשיש. ובאמת בעיה זו של הסמים ומחלה זו של איידס התחדשה בזמנינו ולכן לא נוכל למצוא במקורות בדברי הפוסקים התייחסות מפורשת לבעיות אלה. רק מדבריהם שהם בדרך כלל כללים במשנה ובתלמוד ובפוסקים יש ללמוד לדברים המתחדשים. והסברא נותנת שיש להחמיר בספק סכנה ולכופו לגרש דלא גרע ממוכה שחין. ואף שיש לחלק כנ"ל דמוכה שחין הוא כבר חולה, עדיין יש לחלק לאידך גיסא דאיידס זו סכנת מוות ממש ולא רק שהבשר נרקב. ואיך יכולים לגרום לאשה להכנס לספק סכנה. ואילו חשש זה היה רחוק מאד יש לומר שתלך לפי דרכו של עולם ושומר פתאים ה', אבל חשש זה הוא חשש סביר. מה עוד שבעצם לקחת הסמים הדבר ידוע שמצריך הוצאה רבה ואין הבעל זן ומפרנס רק מציא לסמים... מכלל האמור לעיל, יש לקבוע תאריך ולחייב את הבעל לגרש את אשתו. ואם לא יסכים יש לכופו על פי הדין כנ"ל לגרשה. ועיקר הטעם משום חשש סכנה לאשתו.

ניתן כ"ו תמוז תש"ן
ע. בצרי

ישראל, 1988

ואם האשה "סברה וקבלה"?

האם אפשר להבין מהרשימה בתלמוד שבכל מקרה של מצב בריאותי או מקצועי המעורר סלידה כופים בעל לגרש את אשתו? מה הוא הדין במקרה של אישה שידעה על מצב בריאותי או מקצועי של הבעל לפני הנישואים?

אם ידעה האשה קודם לנישואין כי לבעל ריח רע מהפה, לא כופים אותו לגרשה משנה כתובות, פרק ז', משנה י' (תלמוד בבלי, כתובות, דף ע"ז, עמוד א')

ואלו שכופין אותו להוציא: מוכה שחין ובעל פוליוס והמקמץ והמצרף נחושת והבורסי, בין שהיו בם עד שלא נישאו ובין משנישאו נולדו; ועל כולן אמר רבי מאיר: אף על פי שהתנה עמה, יכולה היא שתאמר 'סבורה הייתי שאני יכולה לקבל ועכשיו איני יכולה לקבל'. וחכמים אומרים: מקבלת היא על כרחא, חוץ ממוכה שחין, מפני שממקתו. מעשה בצידון בבורסי אחד שמת והיה לו אח בורסי; אמרו חכמים: יכולה היא שתאמר 'לאחייך הייתי יכולה לקבל ולך איני יכולה לקבל'.

ארץ-ישראל, 200-0 אה"ס

הרב שטיינזלץ:

ואלו פגמים שבגללם כופין אותו להוציא: אם היה מוכה שחין, ובעל פוליוס, והמקמץ, והמצרף נחושת, והבורסי מעבד עורות שריחם רע. בין שהיו בו פגמים אלו עד שלא (לפני) שנישאו ובין משנישאו נולדו. ועל כולן אמר ר' מאיר: אף על פי שהתנה עמה מראש, שמלאכתו בכך או שיש בו מום זה יכולה היא שתאמר: סבורה הייתי שאני יכולה לקבל ועכשיו איני יכולה לקבל". וחכמים אומרים: מקבלת היא על כרחא אם הסכימה לכך מראש, חוץ ממוכה שחין, מפני שממקתו (מרקיבה את בשרו).

ועוד מספרים כתוספת: מעשה בצידון בבורסי אחד שמת בלא בנים והיה לו אח בורסי שהיה צריך לייבם את אשת האח שנפטר. אמרו חכמים: יכולה היא שתאמר "לאחייך הייתי יכולה לקבל, ולך איני יכולה לקבל", ויצטרך לחלוץ לה.

גם אם האישה "סברה וקבלה" את מצב הבעל לפני הנישואין, היא יכולה להתחרט ולדרוש "לכפות" את הבעל לתת את גיטה

שולחן ערוך, אבן העזר קנ"ד, סעיף א'

אלו שכופין אותם להוציא וליתן כתובה: מי שנולד לו ריח הפה או ריח החוטם, או שחזר להיות מקבץ צואת כלבים או בורסקי, או להיות מחתך נחשת מעיקרו. ואם רצתה תשב עם בעלה. ואם ידעה בהן קודם שנשאת, אין כופין להוציא, דסברה וקבלה (טור בשם הרמ"ה). נעשה האיש מוכה שחין, כופין אותו להוציא וליתן כתובה; ואע"פ שהיא רוצה לישב עמו, או שהתנה עמו קודם שנשאה, אין שומעין לה, אלא מפרישין אותם בעל כרחם, מפני שהיא ממיקתו. ואם אמרה: אשב עמו בעדים, כדי שלא יבא עלי, שומעין לה.

ר' יוסף קארו, ספרד-ארץ-ישראל, 1575-1488

עקר ("אינו ראוייה להיבנות ממנו")

בעל עקר אינו מסכן את בריאות אשתו ואינו ברשימה של המשנה ל"כפייה". אולם, על פי הגמרא, "כופים" אותו לגרש את אשתו.

כופים עקר לגרש את אשתו, שהרי "חוטרא לידה ומרה לקבורה" (מי ידאג לה לעת זקנה?)

תלמוד בבלי, יבמות, דף ס"ה, עמוד ב'
כי היא דאתאי לקמיה דר' אמי, אמרה ליה: הב לי כתובה! אמר לה: זיל, לא מיפקדת. אמרה ליה: מסיבו דילה מאי תיהוי עלה דהך אתתא? אמר: כי הא ודאי כפינן.
היא דאתאי לקמיה דרב נחמן, אמר לה: לא מיפקדת, אמרה ליה: לא בעיא הך אתתא חוטרא לידה ומרה לקבורה? אמר: כי הא ודאי כפינן.

הרב שטיינזלץ
כמו אישה אחת שבאה לפני רבי אמי וביקשה להתגרש מפני שבעלה אינו מסוגל להוליד. אמרה לו: תו לי כתובה. אמר לה: לכי, אינך מצווה על פריה ורביה. אמרה לו: בזקנותה שלה מה יהא עליה על אישה זו? ועל עצמה אמרה שאם לא יהיו לה בנים מי ידאג לעת זקנתה? אמר: במקרה כמו זה ודאי אנו כופים להוציא וליתן כתובה.

כעין זה מסופר: אישה אחת שבאה לפני רב נחמן לתבוע גט וכתובה מבעלה, כי אינו מוליד. אמר לה: אינך מצווה על פריה ורביה. אמרה לו: וכי אין אישה זו צריכה מקל לידה ומעדר לקבורה? – כלומר שיהיו לה ילדים לתמוך בה בעת זקנותה ולטפל בה לאחר מותה. אמר: במקרה כמו זה בוודאי כופים להוציא.

בבלי, 500-200 אח"ס

כופים עקר לגרש את אשתו, שהרי "אחרי 10 שנים.. ואין שום ילד... ואינה תובעת כתובתה"

רמב"ם, הלכות אישות, פרק ט"ו, הלכה י'
אשה שבאה לתבוע בעלה לגרשה אחר עשר שנים מפני שלא ילדה, והיא אומרת שאינו יורה כחך - שומעין לה, אף על פי שאינה מצווה על פריה ורביה צריכה היא לבנים לזקנותה, וכופין אותו להוציא. ויתן עיקר כתובה בלבד, שלא כתב לה התוספת על מנת שתצא לרצונה ותטול.

ר' משה בן מימון (רמב"ם), ספרד-מצרים, 1204-1135

עדות האישה בענייני העקרות מהימנה וקבילה כנגד עדות הבעל

רמב"ם, הלכות אישות, פרק ט"ו, הלכה ט'
הוא אומר 'ממנה נמנע הולד' והיא אומרת 'ממנו נמנע', מפני שאינו יורה כחך - היא נאמנת. ויש לו להחרים סתם על מי שטוענת דבר שאינה יודעת אותו בודאי ואחר כך יתן כתובה. ואם אמרה 'איני יודעת אם ממני אם ממנו' - אין לה. עיקר כתובה כמו שאמרנו, העמד ממון בחזקת בעליו עד שתטעון בודאי שאינו יורה כחך, ולמה היא נאמנת בטענה זו, מפני שהיא מרגשת אם יורה כחך אם לא יורה כחך, והוא אינו מרגיש.

ר' משה בן מימון (רמב"ם), ספרד-מצרים, 1204-1135

יש לסמוך על דעת הרופאים בקביעת עקרות, וניתן לכפות בעל להתגרש בהתאם לקביעתם

תיק מס' 7121/35, פסקי דין רבניים י', עמ' 241, בית הדין האזורי בת"א, הדיינים הרב ח' ג' צימבליסט, הרב ע' אזולאי והרב ש' דיכובסקי.
הנידון: תביעת גירושין מסיבת עקרות.

תביעת אשה לגירושין בטענה שבעלה עקר ורוצה בילד להישען עליו. - טענת הבעל שהוא במצב תקין ואין לסמוך בזה על דעת רופאים. - האם סומכים על דעת רופאים בקביעת עקרות. - האם כופין בעל עקר לגרש את אשתו והולכים בזה אחר הרוב. - האם יש ספק בקידושין כשמתגלית עקרות לאחר הנישואין באיש או באשה. - מה הדין כשהבעל רימה את האשה ולא גילה לה על מומיו. - על מי להוכיח כשהבעל טוען שכן גילה על מומיו. - האם יש חזקה על הרופאים שזהירים בשעת ניתוח לא לגרום קלקולים.

מסקנות
בעל שהוא עקר, ואשתו באה בטענה שרצונה בילד שתוכל להשען עליו (מרא לידא וחוטרא לקבורה), כופין אותו לגרשה.

נהוג ומקובל בבית הדין שבקביעת מצב עקרות סומכים על דברי הרופאים.

(א) אם קבעו הרופאים שרוב בני אדם מסוגו של הבעל אינם מסוגלים להוליד, יש לראותו כעקר וכופין אותו לגרש את אשתו.

(ב) אין הדבר דומה לדיני ממונות שאין הולכים בהם אחר הרוב, שבממונות ישנה חזקה וע"י רוב אין להוציא מן המוחזק, אבל אשה אינה מוחזקת אצל בעלה.

(ג) יתכן שאפשר גם להוציא ממון מן המוחזק ע"י רוב גמור ומוחלט.

מי שאין לו בנים, שקידש אשה, ואח"כ נתברר שאינה ראויה ללדת, הרי אלו ספק קידושי טעות.

יתכן שאין הדברים אמורים אלא באיש שמצווה על מצות פריה ורביה, אבל אשה שאינה מצווה על כך, אם נתגלה שהבעל אינו ראוי להוליד, אפשר שאין אלו קידושי טעות.

(א) מי שקידש אשה ברמאות ובתחבולות ואח"כ אומרת האשה שמואסת בו, הואיל ועשה שלא כהוגן, כופין אותו לגרשה.

(ב) אם יש לבעל מומים ולא גילה על כך לאשה לפני הקידושין, הרי זה בבחינת עשה שלא כהוגן וכופין אותו לגרשה כנ"ל.

(ג) אם טוען הבעל שגילה לה את מומיו והאשה מכחישתו, עליה להביא ראיה שהעלים ממנה ורק אז נוכל לקבוע שעשה שלא כהוגן. אולם אם אנו באים לקבוע דין קידושין טעות על יסוד המומים, בזה על הבעל להוכיח שגילה לה המומים, שכל שהיא טוענת טענת קידושי טעות, הרי הוא בבחינת המוציא מחבירו שעליו הראיה...

והנה תביעת האשה לגירושין מבוססת על שלש טענות: (א) הבעל הינו עקר, והאשה באה בטענת בעינא חוטרא לידא וכו'; (ב) הבעל העלים ממנה את דבר הניתוח שנעשה בו בילדותו, ויש כאן משום קידושי טעות. או עכ"פ משום מעשה שלא כהוגן; (ג) קיים חשש איסור דלא יבוא וגו' בקהל ה'...

לפיכך פסקנו: הבעל חייב לגרש את אשתו בג"פ כד"ת. ניתן ביום ג' כסלו תשל"ז.

ישראל, 1977

חכמינו כפו על עקר לגרש את אשתו בניגוד להלכה הפורמלית עקב הזדהותם עם הקושי של הנשים

Judith Hauptman

Rereading the Rabbis: A Woman's Voice

Boulder, Colo.: Westview Press, (1998) pp. 137

בשני הסיפורים האחרונים בבבלי יבמות ס"ה ע"ב קבעו האמוראים שנשים אינן מחויבות בפריה ורביה, אבל עם זאת החליטו לעזור להן לקבל גט ולקבל את סכום הכתובה שלהן. כלומר, רבנים אלו הרגישו שיכלו להכריע לטובת האישה גם אם החלטה זו מנוגדת לכללים. החרדה של האישה להזדקן ללא ילד להישען עליו, נגעה לליבם, ועל כן כפו על הבעל לכתוב גט ולשלם את סכום הכתובה המגיע לה, פתרון קיצוני למדי. במידה וכבר קיים האיש את חובתו בפרייה ורבייה בנישואין קודמים, הגירושין היו ללא כל תועלת בשבילו. אנו רואים כאן הזדהות עם נשים ברגעים קשים ורצון מצד הרבנים לפעול באומץ ולעקוף סטנדרטים משפטיים, כדי ללכת לקראת צרכיהן של נשים. למרות זאת, עלינו לזכור, שהסיבה שהאישה היתה זקוקה לבקש יעוץ רבני היא שהכוח ליזום גירושין היה מונח בידי גברים בלבד.

ארה"ב, 1998

סיכום של השולחן ערוך בעניין "עקר"

שולחן ערוך, אבן העזר, סימן קנ"ד, סעיף ו'

האשה שתובעת גט בטענה שאינה ראוייה לבנות ממנו, אין שומעין לה. ואם טענה שהפצה לילד כדי שיהיה לה בן שתשען עליו, (ואין לה כבר שום בן), ואומרת שהוא גורם שאינו יורה כחץ, אם שהתה עמו עשר שנים ולא נתעברה, ואינה תובעת כתובתה כדי שנחוש שתובעת גט כדי לגבות כתובתה, וגם אין לתלות תביעות הגט בשום דבר אחר, שומעין לה, אפילו יש לו בנים מאשה

אחרת, דשמה נתקלקל אח"כ, וכופין אותו להוציא, ויתן מנה מאתים, אבל לא תוספת, ויתן נדוניתה מה שהכניסה לו.

ר' יוסף קארו, ספרד-ארץ-ישראל, 1575-1488

2. עילות שנויות במחלוקת

כאשר הגמרא מתייחסת לעילות לגירושין היא משתמשת במונח "כפייה" או במונח "יוציא ויתן כתובה". כאשר הגמרא משתמשת במונח "יוציא ויתן כתובה" קיימת מחלוקת אם "כופים" את הבעל לגרש את אשתו.

העילות השנויות במחלוקת הן:

(1) אינו זן ואינו מפרנס; (2) סירוב לקיים חיי אישות (מרידה); (3) חוסר מסוגלות לקיים חיי אישות (חוסר כח גברא); (4) בגידה; (5) אלימות; (6) מחלת נפש; (7) בעל מום.

בגמרא לא מצויה **התייחסות** לבעל הבוגד באשתו או אליס כלפיה, והחומר ההלכתי הראשון המופיע בנושאים אלה מקורו בימי הביניים.

מחלוקת בין בעלי התוספות על משמעות הביטוי "יוציא ויתן כתובה". האם משתמע ממנו שאפשר 'לכפות' בעל לגרש את אשתו? או "רק" 'לחייב' אותו? או 'להמליץ'?

תוספות, כתובות, דף ע"ג, עמוד א'; **סוף ד"ה "יוציא ויתן כתובה"**
יוציא ויתן כתובה: נראה לר"י [אחד מכותבי ה"תוספות"] דבכל הנך [שבכל אלה] דקתני במתניתין [ששנינו במשנה] יוציא – היינו שכופין אותו. .. אלא דירושלמי קסבר [אמנם התלמוד הירושלמי סבור] ששייך כפייה במילי [במילי] אבל לדידן [אבל לנן] דקיימא לן [שמוחזק בדין] ד"בדברים לא יוסר עבד" [ביטוי] **מבטא** שאין די במילי על כרחך איירי [מדובר] בשוטי [בשוטים] – אלימות גופנית

ופסק רבינו חננאל שמה שמשמע שאין כופין אלא היכא [במקום] שמפרש בהדיא [שמפורש] כופין. אבל היכא דאמור רבנן [במקום] שבו אמרו חכמים [יוציא, אומרים לו כבר חיובך חכמים להוציא; ואם לא תוציא - מותר לקרותך עבריין. אבל לכפותו – לא.

בעלי התוספות, צרפת-אשכנז, 1100-1300

מדברי בעל התוספות משמע כי לדעת הר"י הכפייה בזמנו אינה יכולה להיות אך ורק במילים ודיבורים תקיפים כנגד הבעל, משום שסוג זה של איום כבר אינו מועיל. לפיכך יש לבצע את הכפייה באלימות גופנית (**כגון** לכופו בשוטים). ואילו לדעת רבינו חננאל, בכל מקום שבו נאמר "יוציא ויתן כתובה" אין להפעיל כוח נגדו אלא רק מדברים על לבו ומנסים לשכנע אותו שעליו למסור את הגט.

אינו זן ואינו מפרנס

בעל שאינו זן את אשתו עובר על איסור מן תורה
שמות כ"א, י'

אם אחרת יקח לו, שארה פסותהן ענתה לא יגרע.

תורה, חוק מקראי

עילות לכפיית גט

בהלכה

"שְׁאֲרָה פְּסוּתָה וְעֹנֶתָה" - מהן?

מכילתא דרבי ישמעאל, משפטים; מס' דנזיקין, פרשה ג'; ד"ה "אם אחרת" -
"שְׁאֲרָה" - אלו מזונותיה, וכן הוא אומר: "וְאִשָּׁר אָכְלוּ שְׂאֵר עִמִּי", וכתוב "וַיִּמְטֹר עֲלֵיהֶם פְּעֹפֹר
שְׂאֵר"; "פְּסוּתָה", כמשמעו: "וְעֹנֶתָה" - זו דרך ארץ, שנאמר "וַיִּשְׁפַּכ אֶתָּה, וַיִּעֲנֶה", דברי רבי
יאשיה.

תלמוד בבלי, כתובות, דף מ"ז, עמוד ב' - דף מ"ח, עמוד א'
רבי אליעזר בן יעקב אומר: "שְׁאֲרָה פְּסוּתָה" - לפום שארה תן כסותה, שלא יתן לה לא של ילדה
לזקנה ולא של זקנה לילדה; "פְּסוּתָה וְעֹנֶתָה" - לפום עונתה תן כסותה, שלא ייתן חדשים בימות
החמה ולא שחקים בימות הגשמים. תני רב יוסף: שְׁאֲרָה - זו קירוב בשר, שלא ינהג בה מנהג
פרסיים, שמשמשין מטותיהן בלבושיהן. מסייע ליה לרב הונא, דאמר (שאמר) רב הונא: האומר
אי אפשי אלא אני בבגדי והיא בבגדה - יוציא ונותן כתובה.

הרב שטיינזלץ:

ר' אליעזר בן יעקב אומר: שארה וכסותה הם עניין אחד, והכוונה: לפי שארה,
לפי בשרה וגילה - תן כסותה, שלא ייתן לה לא בגדים של ילדה צעירה לזקנה,
ולא של זקנה לילדה. וכן כסותה ועונתה הם עניין אחד לפי עונתה וזמנה תן
כסותה שלא ייתן בגדים חדשים ועבים בימות החמה ולא בגדים שנשחקים
בימות הגשמים שבימים אלה היא זקוקה לבגדים עבים ומחממים שנה רב יוסף
ברייטא זו - "שארה" זה קירוב הבשר בזמן התשמיש שלא ינהג בה מנהג
פרסיים שמשמים מיטותיהם בבגדים (כלומר, החובה לקיים יחסי מין היא על פי
הנהוג). ומעידים: האומר בברייטא זו מסייע לזו של רב הונא שאמר רב הונא:
האומר "אין אני רוצה לשמש את המיטה אלא כשאהיה אני בבגדי והיא בבגידה
במקרה כזה יוציא - יגרש את אשתו ונותן כתובה, וכדברי התנא בברייטא
שחובה מן התורה היא להיות בשעת תשמיש בקירוב הבשר.

בבלי, 500-200 אחה"ס

האם כופים בעל לגרש את אשתו באומר "אינו זן ואינו מפרנס"? מחלוקת בגמרא

תלמוד בבלי, כתובות, דף ע"ז, עמוד א'
אמר רב: האומר איני זן ואינו מפרנס - יוציא ויתן כתובה. אול ר' אלעזר אמרה לשמעטא קמיה
דשמואל, אמר: אכסוה שערי לאלעזר! עד שכופין אותו להוציא, יכפוהו לזון. ורב? אין אדם דר
עם נחש בכפיפה. כי סליק רבי זירא, אשכחיה לרבי בנימין בר יפת דיתיב וקאמר לה משמיה דרבי
יוחנן, אמר ליה: על דא אכסוה שערין לאלעזר בבבל.

הרב שטיינזלץ:

אמר רב: האומר: "איני זן ואינו מפרנס את אשתי" - יוציא גט ויתן לה כתובה.
הלך ר' אלעזר אמר את ההלכה הזו לפני שמואל. אמר שמואל: האכילו שעורים
לאלעזר שהוא מאכל בהמה. כלומר, שטות אמר כי עד שכופים אותו להוציא
מוטב שייכפוהו לזון את אשתו. ושואלים: ורב מה הוא משיב על כך? לדעתו,
"אין אדם דר עם נחש בסל אחד" שאין אישה יכולה לשאת חיים משותפים עם
בעל שזן אותה רק כשכופים אותו לכך בבית דין. מסופר, כאשר עלה רבי זירא
לארץ ישראל מצאו לרבי בנימין בן יפת שיושב ואומר את ההלכה הזו של רב
משמו של ר' יוחנן אמר לו: על זה האכילו את ר' אלעזר שעורים בבבל.

בבלי, 500-200 אחה"ס

האם כופים בעל לגרש את אשתו באומר "אינו זן ואינו מפרנס"? מחלוקת ראשונים

כן, כופים בעל ש"אינו זן ואינו מפרנס" לגרש את אשתו

פסקי הרא"ש, כתובות, פרק ז', סימן י"ט
ובהלכות גדולות פוסקין כוותיה [כח] דרב וכרבי יוחנן וכרבי אבהו דאמר [שאמ] בירושלמי
(פ' בתרא דגיטין ה"י) עלה דההיא [על ההוא] כלומר על הבעל האומר "איני זן ואינו מפרנס" -
מפני ריח הפה כופין, מפני חיי נפש לא כל שכן? וכן מסתבר, דאשה בושא לבא לב"ד כל פעם
ותמות ברעב כדאמרינן [כח] שאמ [אומרים] בפרק החולין (מב:): אשה בושא לבא לב"ד
והורגת בניה ובשל כך בניה נהרגים מפני בושתה לבוא לתבוע את המגיע לה בכית הדין.

ר' אשר בן ר' יחיאל, ספרד, 1327-1250

לא. כופים אותו לזון ("יכפוהו לזון")

הרי"ף, מסכת כתובות, דף ל"ב, עמוד ב' (לדפי הרי"ף)

והלכתא ונהלכה כשמואל. נכלומר, לדעת הרי"ף אין אפשרות לכפות לגרש את האישה אלא רק לזון אותה.

ר' יצחק אלפסי, מרוקו-ספרד, 1013-1103

כ. כופים אותו לגרש את אשתו רק אם בנוסף הוא אינו מקיים יחסי אישות

תוספות, כתובות, דף ע', עמוד א'

ולקמן גבי האומר "איני זן ואיני מפרנס" לרבינו חננאל גרסינן בהדיא [גורסים במפורש] כופין אותו ויוציא ויתן כתובה; והיא דהחולץ [במקרה ההוא של פרק 'החולץ'] דחוזרין אצל גדול למיכפייה [שהולכים אצל איש 'גדול' ונכבד כדי שיכפה אותן] לכנס או לפטור היינו לפי שמונע ממנה כל ענייני אישות בין תשמיש המטה בין מזונות אבל משום תשמיש המטה לחודיה או משום מזונות לא.

בעלי התוספות, צרפת-אשכנז, 1100-1300

כ. כופים אותו לגרש את אשתו כשהוא מסרב בתוקף לזון את אשתו

שו"ת הרשב"א, חלק א', סימן תרצ"ג

ולמי שהורגל לכעוס ולהוציא את אשתו תמיד שכופין אותו להוציא וליתן כתובה. דגרסינן [שאנו גורסים] פרק שילהי המדיר (דף ע') האומר 'איני זן ואיני מפרנס' - יוציא ויתן כתובה. אזל [הלך] רבי אלעזר אמרה לשמעתיא [אמר את השמועה, ההלכה] קמיה דשמואל [לפני שמואל]. אמר [שמואל] אכסוה שערי לאלעזר עד שכופין אותו להוציא יכפוהו לזון. ורב אין אדם דר עם נחש בכפיפה. אלמא מהא [הרי מרא] שכופין אותו ובהא פליג שמואל [ובזאת חלוק שמואל]. הא במי שמורגל לשלחה תמיד שלא לזונה אפשר דאפילו שמואל מודה.

ר' שלמה בן אברהם בן אדרת, ספרד, 1235-1310

כ. כופים אותו לגרש את אשתו אם הוא עני ואינו יכול לזון את אשתו

רמב"ם, הלכות אישות, פרק י"ב, הלכה י"א

...ואם היה עני ביותר ואינו יכול ליתן לה אפילו לחם שהיא צריכה לו - כופין אותו להוציא, ותהיה כתובתה חוב עליו עד שתמצא ידו ויתן.

ר' משה בן מימון (רמב"ם), ספרד-מצרים, 1135-1204

פסיקה בשולחן ערוך בעניין "אינו זן ואינו מפרנס"

לא כופים בעל ש"אינו זן ואינו מפרנס" לגרש את אשתו לפני ש"יכפוהו לזון"

שולחן ערוך, אבן העזר, סימן קנ"ד, סעיף ג'

האומר: איני זן ואיני מפרנס - כופין אותו לזון. ואם אין בית דין יכולים לכופו לזון, כגון שאין לו במה לפרנס ואינו רוצה להשתכר להרויח ולזון, אם תרצה היא, כופין אותו להוציא מיד וליתן כתובה. וכן הדין למי שאינו רוצה לשמש.

ר' יוסף קארו, ספרד-ארץ-ישראל, 1488-1575

קיימת מחלוקת אם כופים בעל לגרש את אשתו כשהוא עני ביותר

שולחן ערוך, אבן העזר, סימן ע', סעיף ג'

ואם היה עני ביותר ואינו יכול ליתן לה אפילו לחם שהיא צריכה, כופין אותו להוציא.

ר' יוסף קארו, ספרד-ארץ-ישראל, 1488-1575

פסיקה עשוית בעניין "אינו זן ואינו מפרנס"

לא כופים בעל לגרש את אשתו במקרה שהאישה הנתמכת מכספי סעד (ולא

ממנו)

מס' תיק ש"ך - /מאה שמונים וארבע/

בית הדין הרבני הגדול, הדיינים: הרב עבדיה הדאייא, הרב יוסף שלוי אלישיב והרב בצלאל זולטי; י"א תשרי תשכ"ב.

פסקי דין רבניים, חלק ד' עמוד 164, 174

ערעור על פסק דין של בית הדין האזורי בפתח תקוה הדוחה תביעת האשה לכופ את בעלה לתת לה גט. - דין בעל שאינו מפרנס את אשתו...

וא"כ אם יתברר הדבר שאמנם כן הוא שבמקרה כגון זה מתפקדה של לשכת הסעד להושיט עזרה ולתמוך במשפחה, תמיכה שיש בה כדי קיום מינימאלי, הרי נראה שאין כאן עניין של חיי נפש וכמ"ש וכמו שכתב המהרי"ט ז"ל. וזה נראה פשוט שלא שייך לומר בתמיכה הזאת ומסוג אלה המתדיינים, מאי שנא (מה ההבדל) המהרי"ט בתשו' הנ"ל - דאין (שא"י) לומר באשה שתחזור על הפתחים דלאישות (שלאישות) ניתנה ולא לזלזול, וההבדל ביניהם מובן מאליו.

ישראל, 1961

כאשר המשפחה חיה ברמת חיים סבירה, העובדה שהבעל בוחר לא לעבוד אלא לחיות על קצבת פנסיה נמוכה, אינה עילה לגירושין

מס' תיק 302113360-21-1

בית הדין האיזורי ירושלים בפני כבוד הדיינים: הרבנים, ישראל יפרח, יוסף הייזלר, ואברהם שיינפלד.

הדין והדיין 19 עמ' 3.

...טענות האישה (בכתב התביעה), הבעל אינו מפרנס כדבעי את המשפחה, איבד בהשקעות מפותקות את ההון המשפחתי, וכיום בוחר שלא לעבוד ומקבל פנסיה...

...גם טענת האישה שהבעל אינו מפרנס את הבית, אינה יכולה להוות עילה לגירושין. שכן גם אם הבעל אינו משתכר סכומים גבוהים כמו האישה, מכל מקום הוא הכניס את כל הפנסיה שלו לחשבון המשותף יחד עם כל הכסונות האישה, וממנו שולמו כל הוצאות הבית. משפחות רבות מתפרנסות מהכנסות שני בני הזוג, ואין זו עילה לגירושין. רמת החיים של בני הזוג לא היתה נמוכה.

ישראל, 2008

בעל שעוזב את הבית ואינו זן את אשתו ילדיו חייב לתת גט

מס' תיק 112154849-21-1

בית הדין האיזורי בת"א בפני כבוד הדיינים: הרבנים שמעון מלכה, אליהו הישריק, וזבדיה כהן.

הדין והדיין 24 עמ' 7.

הבעל הגיע ארצה בתאריך 2.07 ומאחר שלא פרנס אותה בהיותה בחו"ל אין לך איני רוצה לזון ולפרנס גדול מזה וכמו שנפסק בשו"ע אה"ע סימן ע' סעיף ג' ואם היה עני ביותר ואינו יכול ליתן לה אפי' לחם שהיא צריכה כופין אותו להוציא, וכן מה שפסק השו"ע אה"ע סימן קנ"ד סעיף ג' האומר איני זן ואיני מפרנס כופין אותו לזון ואם אין ב"ד יכולים לכופו לזון כגון שאין לו במה לפרנס ואינו רוצה להשתכר ולהרויח ולזון אם תרצה היא כופין אותו מיד להוציא, ובפרט שלא המציא שום מסמך שהשאר כסף בידי האשה כפי שב"כ הבעל הצהיר להמציא לב"ד והבעל הודה שלא שלח לה כספים עבור מזונותיה ומזונות הילדים. ועל אף שלג טענתו השאר לה כספים אבל מאחר וב"כ הבעל אמר אולי הבעל יוכל להביא ראיות שהשאר לה כסף והבעל לא טרח להמציא שום הוכחה חזקה עליו שלא נאמן כפי המובא בהרמ"א אה"ע סימן ע' ס"ק ה' וי"א שאם נפרד ממנה בקטטה ורוצה לעגנה פוסקין לה לאלתר דודאי הניח ביתו ריקן. לאור הנ"ל ביה"ד מחייב את הבעל לתת גט תוך 30 יום.

ישראל, 2009

מרידה-אינו רוצה לקיים יחסי אישות

בעל המונע מאשתו חיי אישות עובר על איסור מהתורה

שמות כ"א, י'

אם אִתְּרַת יָקַח לוֹ, שְׂאֲרָה קְסוּתָהּ עֲנָתָהּ לֹא יִגְרַע.

תורה, חוק מקראי

בעל שמורד באשתו קונסים אותו

משנה, כתובות, פרק ה', משנה ז' (תלמוד בבלי, כתובות, דף ס"ג, עמוד א')

וכן המורד על אשתו מוסיפין לה על כתובתה שלשה דינרין בשבת רבי יהודה אומר שלשה טרפעיין.

ארץ-ישראל, 200-0 אחה"ס

סנקציות שמטילים על בעל שמורד באשתו

שולחן ערוך, אבן העזר, סימן ע"ז, סעיף א'

המורד על אשתו ואמר: הריני זן ומפרנס, אבל איני בא עליה מפני ששנאתיה, מוסיפין לה על כתובתה משקל ל"ו שעורים של כסף בכל שבוע, וישב ולא ישמש, כל זמן שתוצה היא לישב;

ואף על פי שכתובתה הולכת ונוספת, הרי הוא עובר בלא תעשה [עובר עבירה מסוג 'לא תנשא'], שנאמר: "לא יגרע"; ואם היא רוצה, כופין אותו מיד להוציא וליתן כתובה.

ר' יוסף קארו, ספרד-ארץ-ישראל, 1575-1488

אי אפשר להוכיח באופן אובייקטיבי ומוחלט את מרידת הבעל

שולחן ערוך, אבן העזר, סימן ע"ז, סעיף ד'
...אם טענה היא ואמרה שהוא מורד מתשמיש, והוא אומר: לא, כי אלא כדרך כל הארץ אני עמה, מחרימין תחלה על מי שהוא מורד ולא יודה בבית דין, ואחר כך, אם לא הודו, אומרים להם: התייחדו בפני עדים. נתייחדו ועדיין הם טוענים, מבקשים מן הנטען ועושין פשרה כפי כח הדיין.

ר' יוסף קארו, ספרד-ארץ-ישראל, 1575-1488

סיכום מתוך פסיקת בית הדין הרבני בענין "מרידת" הבעל

תיק 4865/ כ"ז
ארבעת אלפים שמונה מאות ששים וחמש
בית הדין הרבני האזורי תל - אביב - יפו הרבנים ש' ב' ורנר - אב"ד, ע' אזולאי, ח' ג'
צימבליסט; ט' ניסן תשכ"ז.
פסקי דין רבניים חלק ז' עמוד עה
הנידון:

גירושין ושלום בית תביעת גירושין מצד אשה נגד בעלה בטענה שהם חיים בנפרד ואין ביניהם חיי אישות, והסיבה היא משום שאינו ציית לפסה"ד שניתן לפי דרישתו שעליהם לעזוב את דירת אמה ולעבור לדירה אחרת. - טענת הבעל שהאשה אשמה בפירוד שביניהם, ולאחר שהיא תסכים לחזור לדירת אמה, כפי שהוא דורש כעת כדי שיוכלו לשמור על רכושם, יחזור לחיים תקינים. - מה דינו של מורד מתשמיש לגבי כפיה לגט ולגבי תוספת על כתובתה ואם צריך התראה. - דין מדיר אשתו מתשמיש.

מסקנות:

א. המורד באשתו ופורש ממנה משום שהיא שנואה עליו, עובר על לאו דלא יגרע ומוסיפים לה על כתובתה.

(ב) תוספת זו אינה משום עונש או קנס, אלא כדי לאלצו לשוב אליה ולא יוסיף לענותה.
(ג) משום כך מוסיפים על כתובתה רק על העתיד, החל מזמן תביעתה, אבל לא על מרידתו בעבר.
(ד) משום אותו הטעם שונה הדין במדיר אשתו מתשמיש, שלא מוסיפים על כתובתה, כי מאחר שאינו מוצא פתח לנדרו אין בידו לחזור אליה אלא יוציא וייתן כתובה.

ב. מסכים הבעל המורד לגרשה מיד וליתן לה כתובתה, אין מוסיפים על הכתובה.

ג. דורשת האשה גט, כופים אותו להוציאה וליתן לה את כתובתה.

ד. אף שבמורדת אין פוחתים מכתובתה לפני שמתרים בה ומכריזים עליה כמורדת, אין הדין כן במורד ואינו צריך התראה.

(ב) אולם לגבי כפיה לגט, יש סוברים שגם מורד צריך התראה, אבל לאחר ההתראה כופים אותו לגרש מיד.

...לאור זה בית הדין מחליט ופוסק: שעל הבעל להצהיר לפני בית הדין אם הוא מוכן להשלים עם אשתו ולמלא כל חובותיו כלפיה, ולא ימרוד ולא ימנע עונתה גם לא בדירת האם, ומיד, מבלי לדחות את קיום מצות עונה ולתלות הדבר בדברים אחרים שאינם מצדיקים בגלל זה להיות מורד לצערה ולמנוע עונתה. אם אינו מוכן לכך בית הדין פוסק שעליו לתת גט פיטורין לאשתו מיד. בדבר תשלום הכתובה בית הדין יחליט על זה במיוחד בהתאם לטובתם המשותפת של הצדדים שלא נזהרו בטירת המשפחה. הודע לצדדים וב"כ האשה ביום ט' ניסן תשכ"ז.

ישראל, 1967

העדר כוח גברא

כופים בעל שאינו יכול לבעול את אשתו לגרש אותה

שו"ת הרא"ש, כלל מ"ג, סימן ה'

ומה שטוענת שאינו איש, ואינו נזקק לה, ועדיין היא בתולה בטענה זו היא נאמנת, וכופין אותו להוציא. דכל טענה שהאשה טוענת על בעלה, והבעל יודע אם טענה זו אמת או לאו, נאמנת האשה.

ר' אשר בן יחיאל (הרא"ש), אשכנז-ספרד, 1250-1327

איך מוכיחים שלבעל חסר כוח גברא?

עדות האישה כנגד בעלה מהימנה, בשל החזקה כי "אין אישה מעיזה פניה בפני בעלה"

תלמוד בבלי, נדרים, דף צ"א, עמוד א'
אמר רב המנונא, תא שמע: האומרת טמאה אני לך, דאפילו למשנה אחרונה דקתני לא מהימנא, התם הוא דמשקרה, דידעה דבעלה לא ידע בה, אבל גבי גרשתני דידע בה - מהימנא, דחזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה.

הרב שטיינזלץ

אמר רב המנונא: בוא ושמע, ממה ששינינו במשנתנו: האומרת טמאה אני לך שאפילו למשנה אחרונה שהוא שונה שאין האישה נאמנת בטענתה. שם הוא שחושדים שמשקרת כשאומרת טמאה אני מפני שיודעת שבעלה לא ידע בה שהרי היא מספרת על דבר שאירע שלא בפניו. אבל גרשתני שהוא יודע בכך אם גרש או לאו נאמנת היא ומדוע? שחזקה שאין אישה מעיזה פניה בפני בעלה לומר דבר שהוא יודע שאינו אמת.

בבלי, 200-500 אה"ת"ס

האישה נאמנת להעיד על חוסר כוח גברא של בעלה וכופים אותו לגרש אותה

שולחן ערוך, אבן העזר, סימן קנ"ד, סעיף ז'
אם טוענת 'אין לו גבורת אנשים לבא עליה' ושואלת גט, והוא מכחישה, יש אומרים שהיא נאמנת וכופין אותו להוציא מיד, ולא יתן לה כתובה. ואם מגרשה מעצמו בלא כפייה, יתן לה כתובה. ויש אומרים דאף על פי שיכול לבעול אחרת, צריך ליתן לזאת הכתובה; הואיל ולא יכול לבא עליה, יכולה לומר: 'מסרתי עצמי לך, ומה אעשה לך יותר'. במה דברים אמורים, כשאינה תובעת כתובה. אבל אם תובעת כתובה - אינה נאמנת, ואף להוציא אין כופין.

ר' יוסף קארו, ספרד-ארץ-ישראל, 1488-1575

האישה אינה נאמנת להעיד על חוסר כוח גברא של בעלה

רמ"א, שולחן ערוך, אבן העזר, סימן קנ"ד, סעיף ז'
ויש אומרים דבזמן הזה, שיש נשים חצופות, אינה נאמנת (מרדכי פרק עשרה יוחסין). ומכל מקום במקום שיש אמתלאות ואומדנות שאומרת אמת, נאמנת (מהרי"ק שורש ע"ב).

ר' משה איסרליש, פולין, 1520-1572

אם הבעל הוא אב לילדים, אין זה מוכיח שיש לו עדיין כוח גברא

תלמוד בבלי, יבמות, דף ס"ה, עמוד א'; תוספות, ד"ה "שבינו לבינה היא נאמנת"
...ואף על פי שיש לו בנים מאשה אחרת, שמא אחר כך נתקלקל...

בעלי התוספות, צרפת-אשכנז, 1100-1300

האם כופים, או מחייבים, בעל חסר כוח גברא לגרש את אשתו?

לא. לא כופים בעל חסר כוח גברא לגרש את אשתו

שו"ת גבורת אנשים, סימן כ"ט
העולה מכל זה שכתבתי דאפילו מונע ממנה כל ענייני אישות - אין לכוף בשוטים, אלא בבאה מחמת טענה. מיהו [מכל מקום] בבאה מחמת טענה - יש לכוף, אפילו בתשמיש לחוד... ואם כן, גם בטענת גבורת אנשים, בבאה מחמת טענה - כופין אותו בשוטים להוציא, אבל באינה באה מחמת טענה - אין כופין.

ר' שבתי הכהן, 1621-1662, ליטא

שו"ת הריב"ש, סימן קכ"ז

מעשה היה, בחורה אחת נשאת לבחור אחד, ועמד עמה כמו שמונה חדשים. וישען על ביתו ולא יעמוד, ונמצאת הבחורה בתולה כבראשונה, ובעד זה היתה קטטה ביניהם. ונכנסו מפשרים ביניהם, שיעמדו יחד עוד בבית אחד ארבעה חדשים, כי אולי המקום גורם, ועשו כן, ועמדו יחד

עילות לכפיית גט

בהלכה

כמו שני חדשים. וירא כי לא יכול לה, וברח לו למקום אחר; ורכבו הטענות ביניהם. אחר כך נכנסו מפשרים ביניהם, שיעמדו עוד י"ב חדש, ואם בתוך הזמן ההוא יעשה מעשה, אז טוב, ואם אין, שאחר הזמן ההוא שיגרש, ושקרובי הנערה יעשו לו כל הוצאותיו בעת ההיא; ולא אבה לעשות. וזה הדבר עשו כמה פעמים, והלכו שם נכבדים בעדו על זה, וגם אביו שלח בעדו ולא רצה לבוא... אמנם, אם היא תאמץ לבכה, ולא תרצה להיות עמו עוד, אין חוסמין אותה, כל שאמרה כן בבית דין וכפני בעלה, ויוציא ויתן כתובה. דומיא דהמדיר את אשתו מתשמיש המטה [בדומה למקרה של אדם שמדיר את אשתו מקיום יחסי מין], דאמרין עלה בגמרא [שאמרן] עליו בגמרא, בפ' אע"פ (סא:): יוציא ויתן כתובה, לא שיהיו כופין אותו על הגט. שכבר הסכימו כל האחרונים ז"ל, דבכל מקום שאמרו: יוציא ויתן כתובה, אין כופין על הגט, אבל כופין על הכתובה. ומבקשין על הגט, ואומרין לו שהוא חייב להוציא, ואם לא יוציא אין רוח חכמים נוחה הימנו, ושרי למקרייה עבריינא. אבל לעולם אין כופין אותו על הגט, לא בשוטים ולא בשמתא [בבקלה - איום לחרם] זולתי באותן ששינו בפרק המדיר...

ר' יצחק בר ששת, ספרד-אלג'יר, 1408-1326

לא. לא כופים בעל חסר כוח גברא לגרש את אשתו עד שברור כי אין כל תרופה

שו"ת מהרשד"ם, חלק אבן העזר, סימן ק"ג
תשובת שאלה דין זה מאשה שטוענת שבעלה ישען על ביתו ולא יעמוד... דין זה יש בו שתי חלוקות; אחת, בהנחה אמיתית שהוא כן ודאי, שאין לאיש גבורת אנשים; שני, כשמכחישין זה את זה הבעל והאשה. וצריך לבאר הדין בשני החלוקות, ותחלה נבאר היותר פשוט והיא אותה אשר אין הכחשה ביניהם...
משמע שאפילו בברור לנו האמת אם טוען שיש לו רפואה, שאין כופין אותו לאלתר אלא ראוי להמתין ימים... מכל זה נראה בעיני שאפילו בידוע הדבר שאין לבעל גבורת אנשים כעת שאין לכופף לגרש לאלתר עד שיראה שתוחלת ממושכה אין לה תקנה.

ר' שמואל בן משה די-מודינה, יוון, 1589-1506

"מחייבים" בעל חסר כוח גברא לגרש את אשתו, אך לא "כופים" אותו

תיק מס' 4553 / תשי"ג
תשי"ג, בית דין איזורי תל אביב
הרכב: א' גולדשמידט, ש' ש' קרליץ, י' בבליקי
פסקי דין רבניים, חלק א' עמוד פ"א
טענות התובעת:
נישאנו לפני כמה חדשים; בעלי אינו מסוגל לחיי אישות. במשך שלשה חדשים נסה הרבה פעמים להיות אתי - ולא יכול. אף פעם לא חי אתי, ועדיין אני בתולה. רציתי ללכת אתו לרופא, והשתמט.

תשובת הנתבע:

הייתי יחד עם אשתי כשבעה שבועות. ארבעה שבועות לא היתה טהורה, ובשאר הזמן - שלשה שבועות - סרבה לחיות אתי, באמתלא שהיא חולה. רק פעמיים נסיתי לחיות אתה. חדשיים אחרי הנישואין סרבה לטבול, שאלתי ברופא והוא קבע שאני בריא.

...אולם אם האשה אינה מקבלת דברים אלו, ועומדת על רצונה לגרושין, אין בכח בית דין להשהות את הגט. דמכיון שהעילה לחייב גט קיימת, והאשה זכאית לפי הדין לחיוב הבעל למתן גט, והיא דורשת את דינה, חובה על בית הדין לחתוך את הדין מיד, כי ברגע שהדין מבורר לבית הדין, אין הוא רשאי להשהות הוצאותו לאור...

...לאור האמור לעיל אנו פוסקים: א. על הנתבע ב' לגרש את אשתו א'...

ישראל, 1954

תיק מס' אלף שבע מאות תשעים וארבע / לה
הרכב, תאריך בית הדין האיזורי תל-אביב-יפו
ש' ב' ורנר - אב"ד, ע' אזולאי, ח' ג' צימבליסט
פסקי דין רבניים, חלק י' עמוד קד

- תביעת אשה נגד בעלה שיתן לה גט פיטורין משום שאין לו כח גברא ולא מסוגל לחיות אתה.
- טענת הבעל שהסיבה היא מצד האשה שכל הזמן משתמטת מלחיות אתו.
- האם אשה נאמנת לומר על בעלה שאין לו גבורת אנשים וכאילו תנאים?
- האם נאמנותה קשורה בדרישת כתובה?
- מה היא האומדנה המחזקת את דבריה?

עילות לכפיית גט

בהלכה

- האם רופאים מוסמכים לקבוע מצב כח גברא?
- האם האשה חייבת לעזור לבעל בהבראתו בזה?
- האם מחייבים אותה להמתין עד שיבריא?

...לכן נראה שמן הדין יש מקום לחייב את הבעל לגרש את אשתו ולחייבו במזונות כל זמן שלא יפטרה בגט. ועיין שם, שהביאו דברי הרמב"ם שאינה כשבויה שתיבעל לשנוא לה, ואין איפוא לחייבה לחיות עמו ולעזור לו להבראתו. ולפי זה הוא הדין בנידונו שאמרה שהבעל שנוא עליה ואינה יכולה להסתכל עליו, אין לחייבה לעשות נסיון לשלום ולעזור לו להבריא וממילא הוא עומד בחיובו לתת גט.

לאור כל המבואר פסקנו: הבעל חייב לתת לאשתו גט פיטורין כדת משה.

ישראל, 1975

בגידה

על פי התורה, נאסר על איש לקיים יחסי מין עם "אשת איש", דהיינו אישה נשואה (ויקרא יח כ). דבר זה נמנה עם "איסורי העריות". לעומת זאת, בעל המקיים יחסים עם אשה שאיננה נשואה, אינו עובר על כל איסור בתורה. הוא אינו נחשב ל"בוגד", וספק עם הוא עובר על עבירה כלשהי "מדרבנן" (וראה להלן דברי הרמב"ם), שכן על פי התורה מותר לאיש לשאת ליותר מאשה אחת, כמסופר על אבותינו. ובכן, גם בתורה וגם בתלמוד "בגידת" הבעל באשתו איננה נחשבת כמעשה פסול המשמש עילה לגירושין. יתירה מכך: עד לאמצע ימי הביניים, חכמים לא התייחסו בגנאי לתופעות של בעל המקיים יחסים עם אישה אחרת. לכל היותר, הפצירו בבעל להימנע מקיום יחסים עם אשה אחרת, לבל "יאבד הון" ולא יוכל לפרנס את אשתו הראשונה ואת ילדיו (וראה להלן דברי 'האגודה'). איכות היחסים של הבעל עם אשתו בעקבות מעשה "הבגידה" כלל לא עלה לדיון.

אם גבר המקיים יחסי מין עם אישה פנויה, האם חייב מלקות? מחלוקת ראשונים רמב"ם, הלכות אישות, פרק א', הלכה ד'

קודם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק אם רצה הוא והיא נותן לה שכרה ובוועל אותה על אם הדרך והולך לו וזו היא הנקראת קדשה משנתנה התורה נאסרה הקדשה שנאמר (דברים כ"ג) לא תהיה קדשה מבנות ישראל לפיכך כל הבוועל אשה לשם זנות בלא קידושין לוקה מן התורה מפני שבעל קדשה.

ר' משה בן מימון (רמב"ם), ספרד-מצרים, 1135-1204

השגות הראב"ד על רמב"ם, הלכות אישות, פרק א', הלכה ד'

אין קדשה אלא מזומנת והיא המופקרת לכל אדם אבל המייחדת עצמה לאיש אחד אין בה לא מלקות ולא איסור לאו והיא הפילגש הכתובה ובעלי הלשון דורשין פילגש מלה הפוכה ומורכבת בפי שגל עומדת לפרקים למשגל משמשת את הבית ופעמים למשכב ויש ספרים שכתוב בהם (סנהדרין כא) פילגשים קדושין בלא כתובה מ"מ אין איסור לאו אלא במזמנת עצמה לכל אדם שאם כדבריו מפתה היאך משלם עליה ממון והלא לוקה עליה אלא ודאי משהוצרכה לפיתוי אינה קדשה.

ר' אברהם בן דוד (ראב"ד), פרונס, 1120-1197

האם כופים בעל בוגד לגרש את אשתו? שתי דעות ברמ"א

רמ"א, שולחן ערוך, אבן העזר, סימן קנ"ד, סעיף א'

מי שהוא רועה זונות ואשתו קובלת עליו, אם יש עדות בדבר, שראו אותו עם מנאפים או שהודה, יש אומרים שכופין אותו להוציא.

ר' משה איסרליש, פולין, 1520-1572

בעל בוגד הוא 'רועה זונות המאבד הון'

אגודה, יבמות סעיף ע"ז

פעם אחת בא מעשה לידי, לאה טוענת על ראובן שהיה רועה זונות והוא כופר. ופסקתי שאם תביא עדים שהוא כן יוציא ויתן כתובה. איבעית אימא קרא, איבעית אימא גמרא, איבעית אימא סברא [אם תרצה, אמור מן המקרא; אם תרצה, אמור מן הגמרא; אם תרצה, אמור

עילות לכפיית גט

בהלכה

מן הסברא]. קרא דכתיב [מקרא, שכתוב]: "אם תקח נשים על-פנותי" (בראשית ל"א, ג). איבעית אימא גמרא [אם תרצה, אמור מן הגמרא] דאמרינן הכא והוא דאפשר בסיפוקיהו [שאמרנו כאן: והוא כשיכול לספקה] ובנדון זה כתיב: "רועה זונות, יאבד-הון" (משלי כ"ט, ג). ואיבעית אימא סברא, דגרע מכל הנהו בפרק המדיר [ואם תרצה, אמור מן הסברא, שגרע מכל אלה בפרק "המדיר"].

ר' אלכסנדר זוסלין הכהן, אשכנז, המאה ה-14

בעל בוגד מסכן גופנית לאשתו בשל מחלות מדבקות

ערוך השולחן, אבן העזר, סימן קנ"ד, סעיף ט"ז.
ואפשר שגם יש סכנה בדבר ולא מיבעיא לדעת הרמב"ם [ואין בעיה לדעת הרמב"ם] דבמאיס עלי כופין להוציא [שבמקרה של 'מאיס עלי' – כופין להוציא], אלא אפילו להחולקים במאיס עלי, בכהאי גוונא [במקרה כגון זה] מודים.

ר' יחיאל מיכל אפשטיין, אוקראינה, 1829-1908

בעל בוגד אינו מקיים יחסי אישות עם אשתו משום ש"מים גנובים ימתקו"

ערוך השולחן, אבן העזר, סימן קנ"ד, סעיף ט"ז.
...ואף על גב דעל שארי עבירות כשאין נוגע לה אין כופין אותו לגרש, מכל מקום, ברועה זונות כופין דוודאי נוגע לה לעונתה, דרועה זונות ממאס בהיתר ומים גנובים לו ימתקו ובוודאי שמאוס עליה.

ערוך השולחן מסביר שהסיבה שכופין "רועה זונות" (בוגד) לגרש היא משום שניתן להניח שבעל הבוגד באשתו אינו מקיים את חובתו כלפי אשתו לעונה. זאת משום ש"מים גנובים ימתקו" והבעל בודאי מעדיף לקיים יחסי אישות עם אשה זרה.

ר' יחיאל מיכל אפשטיין, אוקראינה, 1829-1908

מחייבים בעל הבוגד באשתו לגרש את אשתו בשל קינאת אשתו

פס"ד תש"ל/לקעי"ב
בבית הדין הרבני הגדול ירושלים בפני כב' הדיינים: הרבנים יוסף שלוי אלישיב, בצלאל זולטי, שאול ישראלי.
פסקי דין רבניים חלק ח' עמוד 275, 280
על פי זה נראה שטעם זה שעל ידי שרועה זונות יאבד ממונו, אינו הנימוק היחיד ולא העיקרי, ועיקר הטעם נראה שהוא משום דגרע מכל הני דפרק המדיר [מכל אלה שבפרק "המדיר"], שקפידתה של האשה וקנאתה בירך חברתה... גדולה ביותר, ומשום כך הוא דכייפינן [שאנן כופין] להוציא.

ישראל, 1971

בעל בוגד, אפילו עם אישה אחת, הוא בגדר "רועה זונות"

שו"ת קול מבשר, חלק א, סימן נ
ביום ל' מנחם-אב תש"ה, העיד עד אחד לפני בית הדין של תל אביב בפניו של הבעל, כי הוא חי עם אשת איש שיש לה שלשה ילדים והיא נמצאת בביתו והוא לא הכחיש כלל, ובפסק דין של בית הדין הגדול מיום ה' שבט תש"ו בהחלטה העירו על זה בצדק בזו הלשון: ונראה שאין אפשרות להכחיש את העדות אחרי שאשה זאת גרה בביתו לעין כל. ומבואר בדברי רמ"א אבן העזר, סימן קנ"ד סעיף א, בשם "אגודה" דמי [דומה] שהוא רועה זונות ואשתו קובלת עליו אם יש עדות בדבר או שהודה כופין אותו להוציא; עיין שם. ופשוט הוא דלאו דוקא רועה זונות ואפילו זונה אחת בכלל זה, עיין בית יוסף סוף סימן קנ"ד, שהביא בשם האגודה הטעם מקרא [מן המקרא] ד"אם תקח נשים על בנותי" וגמרא [מסכת] יבמות, דלא אפשר למיקם בסיפוקיהו [שלא יכול לספקה] ו"רועה זונות יאבד הון". ואם כן פשיטא [פשוט] בנידון דידן [במקרה שלנן] האשה הזרה עם שלשה ילדים שלה מכלין ממונו ובשביל כך מחסר את פרנסת אשתו הכשרה. ואם כופין אותו להוציא וחייב לגרשה וליתן כתובתה, ממילא כל זמן שאינו מגרשה חייב במזונותיה.
הרב משולם ראטה, ישראל, 1875-1962

אם בעל בוגד חוזר למוטב, לא מחייבים אותו לגרש את אשתו

תיק מס' שבעת אלפים שמנה מאות שלשים ואחד /כ"ז/ בבית הדין הרבני האזורי תל-אביב-יפו בפני כבוד הדיינים: הרבנים ש' ב' ורנר - אב"ד, ע' אזולאי, ח' ג' צימבליסט.
פסקי דין רבניים חלק ח', עמ' 254
תביעת גט מצד האישה נגד בעלה בטענה שהוא רועה זונות.

עילות לכפיית גט

בהלכה

מסקנה:

אם הוא מגלה רצונו לעזוב דרכו הנלווה לשוב בתשובה, אין כופים אותו לגרש. (עמ' 257) ועוד שהרי שב בתשובה רוצה לקבל עליו דברי חברות, ואפילו היה מומר גמור אם לא כפיהו עד ששב לדת ישראל בוודאי שאף האומרים לכוף, יודו כיוון שלא כפיהו בעודו בהמרתו, כיוון שחזר בו שוב אין לכופו.

האם יש צורך בהתראה לפני שמחייבים בעל הבודד לגרש את אשתו?

יש צורך בהתראה

שו"ת חכם צבי, סימן קל"ג

ששאלת ראובן שבא על אשת איש וחוזר בתשובה ואשתו תובעת ממנו גט וליתן לה כתובתה כדאיתא [כמו שמופיע] בשולחן ערוך – עד כאן תורף [עיקר] דבריו; ואני אומר נשתקע הדבר, ולא נאמר לכוף איש כי ינאף את אשת רעהו להוציא את אשתו בגט, ואפילו במומר לכל התורה איכא פלוגתא [יש מחלוקת] וכבר נודע דבמקום פלוגתא [שבמקום מחלוקת] לא כייפינן [אנו לא כופים] ואף לדברי האומרים דכופין לגרש במומר לכל התורה, אין זה ענין לנידון דידן [למקרה שלנו]. ודברי חדושי אגודה שהביא הרב רמ"א אינם עניין לכאן, דהתם [ששם] ברועה זונות ומוחזק לכך ועומד במרדו, ומטעם שכתב בעל האגודה, ברועה זונות יאבד הון וסופו לא יהיה בידו לפרנסה. ואף שאין דעתי נוחה בטעם זה, שיהא נידון על שם סופו כבן סורר ומורה, דחידוש הוא ולא גמרינן מיניה [לומדים ממנו], מכל מקום אפילו לדברי האגודה אין הדברים אמורים, אלא במוחזק לכך. ולעניות דעתי הוא צריך גם כן התראה, אפילו לדעת בעל האגודה לא מיבעיא [אין בעיה] – והדין הזה אינו קשה לנו לענין הכתובה, דצריך התראה דלא יהא זה חמור מעוברת על דת להפסידה כתובתה, בעיא [צריך] התראה כדמסקינן [כפי שאנו מסיקים] בפרק ארוסה. והדברים קל וחומר, ומה התם [שם], דלהחזיק ממון ומקולי כתובתה שנינו 'בכל מקום', אף על פי כן צריכה התראה, הכא [כאן], דלהוציא כתובה מיד הבעל על אחת כמה וכמה דצריך התראה. ולא עוד, אלא דאף אם רצונה לצאת בלא כתובה - אין כופין אותו כלל לגרש אלא אחר התראה, דלא יהא איסורא קל מממונא [שלא יהיה האיסור קל יותר מן הממון] וזה בעינן [ואת זאת אנו צריכים] בעיני, אף לפי דברי בעל האגודה ואיך שיהיה אין נידון דידן [המקרה שלנו] דומה לדברי בעל האגודה, דהתם מיירי [שם] נראה שמתדובר ב'מוחזק' ורגיל בכך; ועוד, דלא היתה כאן התראה; ועוד, שהרי שכתוב בתשובה ורוצה לקבל עליו דברי חברות, ואפילו אם היה מומר גמור - אם לא כפיהו עד ששב לדת ישראל, ודאי שאף האומרים לכוף למשומד יודו, כיון שלא כפיהו בעודו בהמרתו, כיון שחזר בו - שוב אין לכופו. ומכל שכן ברועה זונות, שבא לשוב בתשובה, שאף בעל האגודה מודה שאין כופין אם לא בשעבר על קבלתו פעם ושתיים. ודבר פשוט הוא שאין לך דבר העומד בפני תשובה וגם חוזר לכשרותו לכל דבר תכף כשיקבל עליו דברי חכמים לשוב בתשובה שלמה סוף דבר המעשה בנ"ד בנידון דידן [במקרה שלנו], ליתן גט הוא שלא כדין ועתיד ליתן את הדין...

ר' צבי הירש אשכנזי, יוון-אשכנזי, 1718-1660

תיק מס' שבעת אלפים שמנה מאות שלשים ואחד / כ"ז/ בבית הדין הרבני האזורי תל אביב - יפו בפני כב' הדיינים: הרבנים ש' ב' ורנר - אב"ד, ע' אזולאי, ח' ג' צימבליסט.

פסק דין רבניים חלק ח' עמוד רנד- 254, 261

והנה אף שנידוננו הוא חמור מהעובדה שדן בה חכם צבי, כי המדובר הוא ברועה זונות המוחזק בכך, כנידון האגודה, מכל מקום הרי לדעת חכם צבי צריך התראה לחייבו בכתובה ולעניין כפיה לגט, ורק אחרי שהתרו בו ועבר פעם ושתיים - יש לכופו לגט לדעת האגודה.

ישראל, 1968

תיק מס' נה/ 830 בבית הדין הרבני הגדול, הדיינים הרב משה טופיק, הרב אריה הורביץ והרב שלמה בן שמעון, הדין והדיין 1 (פ"ד 1), עמ' 4. בני הזוג חיו בנפרד חמש שנים, האישה תבעה גירושין בטענה כי הבעל בוגד בה... עוד טענה כי הוא נוקט כלפיה באלימות... בית הדין הגדול קבע כי יש צורך בהתראה לפני חיוב בעל בוגד ו/או מכה את אשתו בגט.

ישראל, 1995

אין צורך ב"התראה"

תיק מס' ער/תשלי"ט/183

ניתן בבית הדין הגדול בירושלים, ביום א' ניסן, תשי"מ.

עילות לכפיית גט

בהלכה

הרב שאול ישראלי, הרב יוסף קאפח והרב מרדכי אליהו
פסקי דין רבניים חלק י"ב, עמ' 25, 26.

ואם כי ה"חכם צבי" (סי' קל"ג) מעלה, שמסתבר שבכגון דא [ה] צריך התראה, נראה שאין זה
אלא בזנות על דרך מקרה, ולא כן בנידון דידן [במקרה שלנ], שמתמיד באיוולתו. וגם אחר
שהאשה עזבתו ועברה לבית הוריה – דבר שיכול להיחשב כהתראה, ואף יותר מזה, המשיך
בדרכו הנילוזה, ובמקום לפייס את אשתו, ולהבטיח שלא יחזור על התנהגותו ולהוכיח זאת
בפועל, חזר על קיאו, ועוד הצדיק את עצמו בזה, כי על כן שרוי הוא בלי אשה, כאילו עובדה זו
שהוא עצמו גרם לה, מאשרת את דרכו להיות שונה בחטא.
על פי כל האמור נראה שיש מקום לחייב בגט פטוריין.

ישראל, 1980

בעל שהזמן לבית הדין נחשב כמי שקיבל התראה

פסק דין של ביה"ד הרבני, לא פורסם
הדיין רב הגר

באשר למה שמוזכר ברמ"א שם שכופין וכו' בלבד שמתרין בו תחילה פעם אחת או שתיים; עיין
שם. ובנדוננו לכאורה לא הייתה התראה, אולם נראה לעניות דעתי דעצם [שעצם] העובדה
שהתקיימו דיונים בנדון כמה וכמה פעמים לפי תביעת האשה על רקע האמור, והדברים נדברו,
והטענות הקשות בנדון עלו, דא גופא הוא שפיר התראה [זה עצמו הוא התראה טובה
ראויה], והרי הוא כמותרה ועומד ואם חזינא [ראויה] דלאחר מכן המשיך בדרכיו ובמעשיו
הנלוזים הרי עבר בכך גם על ההתראה מכללא, בה הותרה, ודי בכך לכאורה (דאין מקום לומר
דצריך שיתרו בו עד שיתיר עצמו לעונש הכפייה, דהכפייה לגט אינה בגדר עונש, אלא שהאשה
זכאית במקרה כזה וכופין אותו על כך, ואין לך בו אלא חידושו, החידוש שצריך התראה כלל).
זאת ועוד, בנדוננו הרי הואיל שגם אם אין בדין לכופו על בגט וודאי דגם אין בדין לכופו לחזור
אליו וכמו שכתב הרמ"א בסימן ע"ז – אחת היא דגם בנידון דידן [במקרה שלנ] האשה מואסת
בו באמתלאות מבוררות לעינינו כנראה לעיל, ובוודאי שדי בטענותיה שלא להחזירה אליו, ואם
כן שוב אין מקום להמתין להתראה בה יותרה עד שיעבור על התראתו, דהרי אינה עמו כלל ומה
מקום להתראה בכאן. והיא דאפשר אפשר והיא דלא אפשר לא אפשר [והיכן שאפשר -
אפשר, והיכן שאי אפשר - אי אפשר].

ישראל

סיכום בענין "בגידה"

סיכום מאת רות הלפרין בענין "בגידה" של הבעל

רות הלפרין, "בגידת הבעל כעילה לכפיית גט", מחקרי משפט ז (תשמ"ט), עמוד 297
עילת הגירושין של רועה זונות לא תפסה מקום ניכר בין שאר עילות הגירושין הנפוצות יותר.
למרות שראשיתה עוד בתקופת הראשונים, הרי עיקר ההתייחסות אליה הוא מתקופות מאוחרות
יותר. התפתחות זו מובנת, לאור התמורות החברתיות שחלו בהקשר זה בחברה הכללית
והיהודית. למרות ההתפתחות האמורה, נותרה הפסיקה הקיימת בנושא זה דלה למדי, והתייחסות
אליו במאמרים ובכתבים רבניים לא מצאנו כלל.

מיעוט החומר הקשור לסוגייתנו מעורר שאלות ותהיות. ניתן להעלות מספר השערות באשר
לסיבת הדבר, כגון התעלמות מעצם קיום העילה, וכן חוסר מודעות מצד נשים לאפשרויות
העומדות להן על סמך עילה זו. אפשרויות אלו הן בגדר השערה בלבד. נראה לנו כי אין זה
מתפקידו ואף לא ביכולתו של המשפטן לבדקן.

מכל מקום, עקב מיעוט המקורות בנושא, בחרנו ללכת בדרך של ניתוח ההלכה הקיימת לעומקה,
בנסיון לחזקה ולבססה תוך בחינת יסודותיה.

מסקנות המחקר ברורות, אכן ניתנת העילה הזו לקיום עצמאי ובלתי תלוי בעילות אחרות.
מבין ששת יסודות העילה שנסקרו, לפחות שלושה ראויים להוות בסיס לעילה עצמאית לכפיה
לגט, בהיותם תואמים את יסודותיהן של עילות אחרות שהוספו לאותה רשימה בפרק המדיר,
ובכך עולים הם בקנה אחד עם מדיניות אותן הוספות.

אך מאחר ומדובר בנושא כה רגיש ומשתנה, אין מקום כמובן להלכה כוללנית וגורפת, אלא יש
לבחון כל מקרה ומקרה על פי נסיבותיו הוא. ואכן, דרך הניתוח וההבנה שהוצעה לשני היסודות
שהודגשו פעמים מספר – "איבעית אימא קרא ואיבעית אימא סברא" של האגודה. מספקת לנו
את הכלים הדרושים לכך. במסגרת שני יסודות אלו, כפי שהובאו במאמר זה, יחד עם נושא

ההתראה המצטרף למגמה זו של גמישות, יש פתח נרחב למדי לשיקולים אינדיבידואליים של כל מקרה והכול במסגרת ההלכה הכללית.

חידוק לגישה זו מצאנו בדברים שנאמרו ע"י בית הדין הרבני ת"א יפו בהתייחסות אגבית לעילה זו, ולא מצאנו טוב מלסיים בציטוטם:

"כי עניין הכפיה לגירושין מרועה זונות, אינו צד העבירה שברעיה אחרי זונות, כי אין די כפיה לגט בגלל עבירות שאדם עובר, אלא בגלל הרס חיי המשפחה הבא כתוצאה מהנהגה כזו של הבעל, ועקב קלקול חיי המשפחה מעין זה שהבעל גרמו, זכאית האשה לדרוש גט."

ישראל, 1989

אלימות

בעולם העתיק (ואולי גם בתקופות מאוחרות יותר), נהגו בעלים להכות את נשותיהם למטרות "חינוך ומשמעת". גישה זו לא פסחה גם על הקהילות היהודיות למיניהן (וראה, לדוגמה, דברי הרמב"ם, הלכות אישות, פרק כא, הלכה ז). ובכך, כמו נושא ה"בגידה", הכאת אישה איננה עילה לגירושין בתלמוד. ההתייחסות השלילית הראשונה להכאת אישה מופיעה בימי הביניים (וראה להלן דברי הרשב"א). מכל מקום, עד עצם היום הזה, רק אלימות קשה היא כנראה עילה ל"חיוב" בגירושין (וראה להלן מאמרו של ד"ר פרישטוק, ע"ס של בית הדין הרבני).

אסור לבעל להכות את אשתו, מכיוון שהאישה "לחיים ניתנה ולא לצער" שו"ת הרשב"א המיוחסת לרמב"ן, סימן ק"ב

שאלה

בעל המכה אשתו בכל יום, ומצטערת עד שהצריכה לצאת מביתו. והלכה לבית אביה. והוא טוען: שהיא מקללתו בפניו, והיא מכחישתו. והיא אומרת: שחמותה מחרחרת ריב בינו לבניה, ומסכבת הכאותיה. ועל כן אינה רוצה לדור עם חמותה בחצר אחת. הודיעני: אם יכולים בית דין לחייבו שבועה. שלא יכה אשתו, ושינהג עמה כראוי?

תשובה

אין לבעל להכות ולענות אשתו. דלחיים ניתנה ולא לצער. ואדרבא, צריך לכבדה יותר מגופו.

ר' שלמה בן אברהם בן אדרת (רשב"א), ספרד, 1235-1310

מקרים בהם מותר לבעל להכות את אשתו

שו"ת הרשב"א המיוחסת לרמב"ן, סימן ק"ב (המשך)

ואם טען שהיא מקללתו, חוקרין ושואלים לשכנים: מי הגורם. ואם הוא מכה ומצער שלא כדין, והיא בורחת, הדין עמה. שאין אדם דר עם נחש בכפיפה. זכר לדבר הגר. אבל אם מקללתו חנם, הדין עמו. דהא מקללת בעלה בפניו, מן היוצאות שלא בכתובה. ומכל מקום אם הדבר מסופק לבית דין מי הוא הגורם, או אפילו הגיעו לדבר ברור שהבעל מכה שלא כדין, אינו רואה שיכולים לבית דין להשביעו שלא לעשות כן. אלא גוערים אותו ומייסרין, ומודיעין: שאם יכה שלא כדין, שיהא חייב להוציא וליתן כתובה. שאפילו על שאר דברים שאין לה כל כך צער, כגון: שמדירה שלא תלך לבית אביה, או לבית האבל, או לבית המשתה, או אפילו שלא תשאל נפה וכברה מחברותיה, או שלא תשאיל להם, הוא מוציא ונותן כתובה. כל שכן במכה ופוצע ומצערה בגופה. וקרוב בעיני הדבר, שאם ידוע שהוא מכה אותה שלא כדרך בנות ישראל ההגונות, רוצה לומר שמתמיד להכותה, שאין נאמן לטעון: שהיא גורמת, שהיא מקללתו בפניו. דלאו כל כמינה לאחזוקה בפרוצה.

ר' שלמה בן אברהם בן אדרת, ספרד, 1235-1310

אם בעל מתייחס באלימות פיזית ממושכת כלפי אשתו ("תדיר להכותה") כופים אותו לגרשה

אור זרוע, חלק ג, פסקי בבא קמא, סימן קס"א

עילות לכפיית גט

בהלכה

מיכן יש ללמוד שאסור לאדם להכות את אשתו וגם חייב בנזקיה אם הזיקה. ואם הוא רגיל תדיר להכותה ולבזותה ברבים כופין אותה להוציאה. וכבר היה מעשה באחד שהיה רגיל להכות תדיר את אשתו ונשאל מורינו ורבינו שמחה זצ"ל והשיב שכופין אותו להוציאה זה לשונו... ואפילו קונה אמה העברית כקונה ארון לעצמו כל שכן אשתו ועל כל הכאה עובר ב"פן לא יוסיף". ועונשו גדול ממכה את חבירו כי היא יושבת לבטח איתו ודמעתי מצויה... ואם לא יעמוד הבעל בקיום השלום שיוסיף להכותה ולבזותה. אנו מסכימים אחרים להיות מנודה בבית דין העליון ובבית דין התחתון ויעשוהו על ידי גויים לתת גט עשה מה שישראל אומר לך כי כן הסכמתי עם חברי שיהא גט מעושה בגויים כזה בדין אפילו לשמואל דאמר בפרק המדיר עד שכופים אותו להוציא יכפוהו לזון. הני מילי [הא"ל] האלה, שאמר שמואל, פונונו אך ורק כלפיך מזונות שיש בידינו לעשות תקנה, אבל להכותה ולבזותה שענייה זו אסורה בידו ואין בידינו לעשות תקנה לדבר אפילו לשמואל מודה דאין אדם דר עם נחש בכפיפה.

ר' יצחק ב"ר משה מוינה, אוסטריה-אשכנז, 1180-1250

תיק תשי"ז 1197/ בית הדין האזורי ירושלים
הרבנים א' י' וולדינברג - אב"ד, ע' יוסף, י' קאפח בענין: התובעת
פד"ר ג עמוד 220

בענין:

התובעת - האשה א;

נגד - הנתבע - הבעל ב;

- תביעת אשה לגט מבעלה שהיה מרביץ לה מכות אכזריות וגם ניסה לרצחה נפש בנשק חם ונכלא בגלל זה בבית האסורים לחמש שנים.
- טענת הבעל שכתום מאסרו בעוד כשנה וחצי ישוב לחיות אתה בשלום.
- באילו מקרים של הכאות כופין את הבעל להוציא והשיטות השונות בכך?

...פסק-דין התובעת בתחילת הדיון תבעה לחייב את הנתבע לפטרה בגט פיטורין, כי מפליא מכותיה זה שנים ולא יכולה לסבול יותר. הנתבע הודה במקצת כי בחו"ל היה מכה אותה, והתובעת הספיקה להביא עדות של איש ושל אשה על הכאות אכזריות מהנתבע לתובעת כאן בארץ.

בעוד בית הדין ממשיך בדיונים ומגלגל עם הזוג למצוא דרך להשפיע על האשה שתחזור לחיות עם בעלה בשלום לנסיון, הפך הבעל את הקערה על פיה במעשה מחריד ומזעזע, הוא נסה לרצוח את התובעת ואת אחיה בנשק חם והצליח לפצוע קשה את התובעת יחד עם אחיה וברוך נס ניצלו ממות. על מעשה פשע זה נשפט על ידי בית המשפט המחוזי לחמש שנות מאסר, ובכך סתם הנתבע את הגולל לתקוה להחזרת האשה לחיות בשלום אתו, והאשה תובעת במרירות ובתוקף שבעלה יפטרנה בג"פ בטענה שלאחר נסיון הרצח אין לה יותר שום אימון בו ופוחדת לגור אתו, ומוכנה גם לקבל על עצמה לפרנס על חשבונה את שני הילדים שיש להם, כשם שהיא עושה זאת גם עד כה, בהימצא הבעל במאסר.

הנתבע מסרב בתוקף ובעקשנות מלהסכים לפטור את אשתו בגט פיטורין וטען שרצונו שאשתו תחכה עד שייגמור את מאסרו בעוד כשנה וחצי, ואז תשוב לחיות אתו בשלום, כי הוא אוהב אותה ואינו רוצה לגרשה.

... אבל באמת גם בלעדי המצב של באשר הוא שם שהאשה נמצאת בו כעת בשבת הבעל בבית האסורים, ישנם גם כן לפנינו נימוקים הלכותיים לחייב את הבעל וגם לכופו בנתינת גט פיטורין לאשתו בגלל עצם הנהגותיו הרעות והאכזריות כלפי אשתו, בבחינת של אם מפני ריח הפה כופין מפני חיי נפש לא כל שכן וכדיבואר [וכמו שיבואר].

...הן אמנם דמשום הא בלבד אגן [אנן] לא נעביד מעשה לכופו ממש [לא נעשה מעשה לכפות אותו ממש] בהיות והדבר תלוי באשלי רב רבני [באילנות גדולים]; כלומר, היות שיש מחלוקת בדבר בין פוסקים גדולים מהם, הדיינים מסרבים לנקוט עמדה לכפות את האיש במתן גט, וגם הדברי משה' בעצמו מסיק שם וכותב: דמכל מקום נראה דטוב שלא לכופו ליתן גט אלא בדרך זה להחרימו או לתפסו בידי עכו"ם [עובדי כוכבים ומזלות - גויים] או בשוטים, שלא להכותה או שיוציא ויתן גט. ועיין גם מה שכתב הדרכי משה' בשם ה'בנימין זאב' שכתב: דאם [ואם] הוא הגורם חייב להוציא רק שבית דין יתרו בו תחילה פעם או פעמים, ובכוון זה הוא שפסק את פסקו ברמ"א אבן העזר בסמין קנ"ד, סעיף ג'; עיין שם.

אולם במה דברים אמורים? בהכאות שאין בהם בכדי להמית, אבל אם מתברר לפנינו שהכה אותה הכאות של מיתה במכשיר כזה וכדומה, והאשה ניצלה ממכות - המות שלו רק בדרך נס, נראה ברור שבכגון דא כולי עלמא [כולם] יודו שהאשה צודקת לטעון שאינה יכולה יותר להמשיך לדור בכפיפה אחת עם נחש כזה, ולא בכל יומא מיתרחיש ניסא [ולא בכל יום מתרחש נס] וכופין את הבעל לפטרה בגט פיטורין. ובנידוננו הרי בסופו של דבר ארב לה הבעל לרצחה נפש וירה בה בנשק חם וגם פגע בחדרי יריכה וכליותיה, ושכבה בבית החולים חדשים על חדשים וכפסע היה בינה לבין המות. וכפי תיאור נסיון הרצח שאנו קוראים בפסק הארוך של בית המשפט המחוזי אנו לומדים שהיה זה נסיון לרצח לא ברגע של חמימות לב כי אם בדם קר ערוך ומתוכנן מראש, וזה מראה על אופיו הרע ועל תכונות מושחתות שמושרשים בלבו של הבעל, ועל כל פנים, כלפי אשתו מוכיח סופו על תחילתו על מידת שלשלת ההכאות האכזריות שהבעל מענה בהם את אשתו זה שנים.

...למותר לציין דבכגון דא [שבכגון זה] הוי טענת מאיס עליו של האשה [יש כלפיו טענת 'מאוס' מצד האישה; כלומר היא תוכל לטעון שהבעל מאוס בעיניה] טענה ברורה ומבוררת וכל הפוסקים מגדולי הראשונים והאחרונים דסבירי להו [הטבורים] לכוף בזה יסברו ב'מכל שכן' [באמצעות לימוד הגיוני בדרך של 'קל וחומר'] לכוף בכגון נידוננו ובודאי כדאים המה כל גדולי הפוסקים לסמוך לעשות על ידיהם מעשה רב בכגון חשש סכנת מות. וכללא קיימא לן בכל דוכתא [והכלל מוחזק בידינו בכל מקום] דחמירא לחוש לסכנתא מלחוש לאיסורא [שחמור יותר לחשוש לסכנה מאשר לחשוש לאיסור] ובסכנתא חיישינן אפילו למיעוטה [ובסכנה אנו חוששים אפילו בדבר מועט]. ויתר על כן יש לומר דבכגון אמתלא גדולה ומבוררת בכדנא [שבמקום של טענה גדולה ומבוררת כמו אצלנו] של נידוננו כו"ע לא פליגי [כולם, כל הפוסקים, אינם חלוקים] ומודים דכייפינן [שאנו כופים] כי גם שבוית חרב אינה נתונה למות בידי שוביה, וזהו נוסף על כל האמור לעיל בעיקרא דינא דא [בעיקר הדין זה] מבחינת עצם ההלכה. לאור כל הנאמר לעיל מחליטים: לכוף את הבעל לפטור את אשתו בגט פיטורין כדת משה וישראל. הודע ביום ב', ו' אדר ב' תשי"ט.

ישראל, 1959

תיק מס' – ער/תשל"ט/73 תשל"ט
בבית הדין הרבני הגדול ירושלים
כב' הדיינים: כ"ג הראשל"צ הרב הראשי לישראל, עובדיה יוסף - נשיא, הרבנים
בצלאל זולטי, שאול ישראל.
פסקי דין רבניים חלק י"א עמוד שכ"ז

- הנידון: המכה את אשתו
ערעור על פסק הדין של בית הדין האזורי שאין לחייב את הבעל במתן גט.
- טענת הבעל שהאשה נחבלה תוך קטטה והוא לא התכוון לחבלה.
- הכחשת הבעל את קביעת הרופא.
- דין המכה את אשתו.
- דין הבורחת מביתה משום שבעלה מכה ומצער אותה.
- אם נאמן הבעל לטעון שאשתו גורמת לכך.

- מסקנות
א. אין לקבל גירסת הבעל שהחבלה באשתו נעשתה שלא במתכוון כאשר רופא קבע אחרת.
ב. אף אם לבעל סיבה להתרגזות על אשתו אין בזה צידוק להכותה.
ג. המכה את אשתו עובר עבירה.
ד. אם רגיל בכך, יש ביד בית דין ליסרו ולהחרימו ולהלקותו.
ה. אם אינו מצייט לדברי בית דין יש אומרים שכופין אותו לגרש.
ו. ברחח מן הבית משום שבעלה מכה אותה - הדין עמה.
ז. המכה אשתו תכופות, אינו נאמן לטעון שהיא הגורמת.
ח. הוזהר ובכל זאת נישנו המכות מספר פעמים חייב לגרשה אם האשה תובעת זאת.

...הערעור הוגש על ידי האשה, ונסב על סעיף א' של פסק הדין, בו נאמר שאין לחייב את הבעל במתן גט, בדיון שהתקיים בפנינו הוצעה לצדדים על ידי בית דין זה הצעה להסכם גירושין. האשה קיבלה ההצעה, אולם היא נדחתה על ידי הבעל.

הטענות בכתב ובעל פה לקבלת הערעור הן, שלפי החומר שבתיק, לפיהם הוכחה האשה מספר פעמים על ידי הבעל וזה גם לאחר שהוזהר ע"י המשטרה, יש לחייב, ואף לכוף את הבעל לגט פיטורין.

הבעל, בטענותיו בפני בית הדין האזורי, שחזר עליהם גם בפנינו, מכחיש את הטענות על המכות; פרט לפעם אחת שאמנם נחבלה בראשה עד זוב דם והוצרכה לתפרים בבית החולים, אולם זה היה שלא במתכוון, תוך קטטה, הסל שהיה בידה, ששניהם משכו בו, נזרק כלפי מעלה, ובקבוק בושם שהיה בתוכו פגע בראשה ופצעה.

עיינו בטענות הצדדים ובעדויות שבתיק, ונראה לנו, שהוכח בצורה מספקת שאכן הבעל הכה את האשה מספר פעמים. הוקראה לפנינו עדות הרופא, שאושרה גם ע"י הבעל שאכן זוהי קביעת הרופא (אלא שהיא מוכחשת על ידו), שהפציעה בראשה של האשה, שהצריכה טיפול רציני כנ"ל, לא היתה יכולה להיגרם ע"י פגיעת הבקבוק, כגירסתו של הבעל, אלא על ידי בעיטה ברגל וכיוצא בזה. כן מצויות עדויות של שכני הזוג המאשרות את גירסת האשה, על מכות נוספות. גם אם היתה איוו סיבה שהיא להתרגזות הבעל, כפי שהעלה **בבית הדין**, אין זה מצדיק בשום אופן הכאות, כמבואר בהלכה: איש המכה את אשתו, עבירה היא בידו כמכה חברו, ואם רגיל הוא בכך יש ביד **בית דין** ליסרו ולהחרימו ולהלקותו... ואם אינו ציית לדברי בית דין יש אומרים שכופין אותו להוציא (שולחן ערוך, אבן העזר, סימן קנ"ד, ברמ"א).

ומקור הדברים בתשובות הרמב"ן (המיוחסות) סימן ק"ב...
ולכן, בנידון שלנו, דלאו כל כמיניה לאחזוקה בפרוצה וכו'.

וזה גם לאחר שהוזהר, ולמרות שקיבל על עצמו להתנהג כהוגן, ושוב חזר על מנהגו (מה שגרם גם שבערכאה אחרת נאסר עליו להיכנס הביתה) - צודקת טענת האשה שאינה יכולה להמשיך לדור עמו יחד. ואף על פי שבלשון הרמ"א נאמרה ההלכה בלשון יש אומרים, לפנינו פסקו של הרמב"ן, ולא מצאנו מי שחולק עליו. אי לזאת אנו פוסקים: א. הערעור מתקבל, והבעל חייב לגרש את אשתו בגט פיטורין.

ישראל, 1980
רמב"ן, ספרד 1197-1270

אלימות קשה של הבעל היא עילה לחיוב גט, אך לא לכפיית

תיק מס' 029260601-21-1, בית הדין האזורי חיפה, הדיינים הרב מנחם חשאי, הרב דוד כהן והרב מאיר פרידמן, הדין והדיין 18 עמ' 4

האשה תבעה גירושין בשל העובדה שבעלה הפעיל אלימות קשה, פיזית ומילולית, נגדה ונגד הילדים ואף נידון ל- 15 חודשי מאסר על כך... מכתב האישום של הבעל עולה מסכת קשה של אלימות והתעללות שהגיעה לכדי חבלות משמעותיות בגופה של האישה.

בית הדין פסק:

... וכתב הב"י, "ומכל מקום נראה לי דאין לסמוך על רבינו שמחה ואור זרוע לכפות ולהוציא על דברים, כיון שלא נזכרו בדברי שום אחד מהפוסקים המפורסמים". וחלק עליו הדרכי משה וכתב, "ואיני רואה בזה דבריו, דכדאי הם הגאונים לסמוך עליהם כל שכן שרמב"ן ומהר"ם הסכימו בתשובותיהם בענין הכאת אשתו... מכל מקום נראה דטוב שלא לכופו יתן גט". וכתב עוד הדרכי משה בשם המרדכי בפרק נערה, "להחמיר הרבה על מי שמכה אשתו ועוון גדול ואין מדרך בני עמנו להכות נשותיהם, רק הוא דרך גויים".

מכל האמור עולה כי הב"י והדרכי משה חולקים באם רגיל להכותה, אם כופים את הבעל לגרש את אשתו, לדעת הב"י אין כופים, ודעת הדרכי משה שכופים לגרש את אשתו, אבל לעניין חיוב הבעל ליתן גט לאשתו אין חולקים ולדברי הכל הבעל חייב לגרש אשתו בגט, כי אינה יכולה לגור איתו בכפייה אחת, שאין אדם גר עם נחש, והאישה ניתנה לחיים ולא לצער...

בנידון דידן אין אנו דנים בכפייה אלא בחיוב הבעל ליתן גט לאשתו ויש בכל האמור לעיל כדי לחייב את הבעל ליתן גט לאשתו...

לאור כל האמור יש לחייב את הבעל במתן גט פיטורין לאשתו, המשך התנהגותו האלימה של הבעל לאחר שהתחייב שלא להכות עוד את אשתו, יש להתייחס אליה כאל התנהגות אחרת.

התרעה.

לכן אנו פוסקים:

- א. הבעל חייב לגרש את אשתו לאלתר.
- ב. על הצדדים לפתוח תיק לסידור גט.

ישראל, 2007

שתי דעות ברמ"א אם לחייב בעל אלים לגרש את אשתו

רמ"א, שולחן ערוך, אבן העזר, סימן קנ"ד, סעיף ג'
איש המכה אשתו, עבירה היא בידו כמכה חברו. ואם רגיל הוא בכך, יש ביד בית דין ליסרו ולהחרימו ולהלקותו בכל מיני ירדוי וכפייה, ולהשביעו שלא יעשה עוד, ואם אינו ציית לדברי **הבית דין יש אומרים** שכופין אותו להוציא, ובלבד שמתרין בו תחלה פעם אחת או שתיים כי אינו מדרך בני ישראל להכות נשותיהם, ומעשה עובד כוכבים הוא. וכל זה כשהוא מתחיל, אבל אם מקללתו בחנם או מזלזלת אביו ואמו, והוכיחה בדברים ואינה משגחת עליו, **יש אומרים** דמותו להכותה, **יש אומרים** דאפילו אשה רעה אסור להכותה. והסברא ראשונה היא עיקר.
ואם אינו ידוע מי הגורם, אין הבעל נאמן לומר שהיא המתחלת, שכל הנשים בחזקת כשרות, ומושיבים ביניהם אחרים לראות בשל מי הרעה הזאת, ואם היא מקללתו חנם, יוצאת בלא כתובה. ונראה לי דוקא ברגילה בכך, ואחר ההתראה, וכמו שנתבאר לעיל סימן קט"ו. ואם הלכה מביתו ולוותה ואכלה, אם יצאתה מכח שהכה אותה תמיד, חייב לשלם (כל דברי הגה זו תמצא במדרכי פרק נערה בשם מוהר"ם וב"ז סימן פ"ח); וכמו שנתבאר לעיל סימן ע'.
ר' משה איסרליש, פולין, 1572-1520

אם יש מקרה של אלימות חד פעמית, לא מחייבים בעל לגרש את אשתו

תיק 65/תשי"ח בבית הדין הגדול ירושלים, ה'ר' ולדינברג, ה'ר' עובדיה יוסף, ה'ר' קפאח.
351 פסקי דין רבניים חלק ג' עמוד שמו, תי"ש – תשי"ח / 65
כלפי כל זה אין גם בטענות האשה נגד הבעל בכדי לחייבו על פי דין לגרשה. הטענה שהבעל הכה אותה, הרי הוכח זה רק על מקרה אחד בלבד, ובפי הבעל הרי גם אמתלה על כך מפני שהתרגו מספורו של מר ד' על אודות התנהגותה ברחוב, ועל כל פנים נפסק ברמ"א באבן העזר סימן קנ"ד סעיף ג' דאיש המכה אשתו מתרין בו בית דין תחלה פעם אחת או שתיים וכו' ורק אם אינו ציית לדברי בית דין יש אומרים שכופין אותו להוציא; עיין שם. וכן בדברי הראשונים המובאים בבית יוסף בטור.
ישראל, 1958

אם בעל המתנהג באלימות נפשית ("מצער אותה הרבה"), "יוציא ויתן כתובה"

שו"ת תשב"ץ, חלק ב', סימן ח'
שאלה
עוד שאלת אשה שבעלה מצער אותה הרבה עד שמרוב הצער היא מואסת אותו והכל יודעים בו שהוא אדם קשה הרבה והיא אינה יכולה לסבול אותו לרוב הקטטות והמריבות וגם שהוא מרעיבה עד שהיא שנאה את החיים והיא אינה יכולה לבא לב"ד מפני שאחד מבעלי ההוראה הפחידה שאם תשאל כתובה בבית דין שתפסיד אותה הודיענו מהו הדין בזה.

תשובה

קרוב הדבר בזה שיוציא ויתן כתובה דקיימא לן [שמוחזק בידיו] לחיים ניתנה ולא לצער דנפקא לן [שיוציא לן], [שגמול] מקרא דכתיב "כי היא היתה אם כל חי" בפרק אף על פי (ס"א ע"א) ואפילו במדיר את אשתו בדברים שאין לה צער כל כך אמרינן יוציא ויתן כתובה כדאיתא בהמדיר בהרבה מקומות (ע' ע"א ע"א ע"ב) דוק ותשכח כל שכן בצער תדיר שיש לנו לומר יוציא ויתן כתובה לפי שאין אדם דר עם נחש בכפיפה ואף על גב דבאומר איני זן ואיני מפרנס פסק הרי"ף ז"ל דלא יוציא ויתן כתובה התם [ש] היינו טעמא [זהו הו"ע] משום דאפשר בתקנה עד שיכפוהו לגרש יכפוהו לזון אבל הכא מעוות לא יוכל לתקון הוא ומקרא מלא דבר הכתוב טוב פת חרבה ושלוה בה מבית מלא זבחי ריב ועוד כתוב טוב ארוחת ירק ואהבה שם משור אבוס ושנאה בו הרי שיותר קשה היא מריבה מחסרון מזונות ואיזו טובה יש לאשה שבעלה מצערה במריבה בכל יום ויום. ואפילו לכופף אותו להוציא יש לדון מקל וחומר דבעל פוליוס (שם ע"ז ע"א) דהשתא [שעכשיו] מפני ריח הפה כופין מפני צער תדיר שהוא מרמות לא כל שכן וכיוצא בזה הקל וחומר הזכירו בירושלמי (כתובות פ"ה ה"ז) על איני זן ואיני מפרנס וגם יש פוסקין באומר איני זן ואיני מפרנס כופין אותו להוציא ואם זה מרעיב אותה הרי הוא בכלל זה. וההפרש שיש בין יוציא ויתן כתובה ובין כופין אותו להוציא הוא שכשאמרו במשנה יוציא ויתן כתובה הוא אין כופין אותו לגרש אלא מגבין אותה כתובת' ואם גירש מעצמו מוטב ואם לאו קרינא ליה עבריינא [אנו קוראים לו עברייני] וכשאמרו כופין עושין בו כפייה אפילו בשו"ת [אג"ל] [בש"ס] הכי מוכח בירושלמי וכן כתבו המפרשים ז"ל זהו הנראה בזה. ואף על פי שיש בתשובת גדולי האחרונים ז"ל שאין כופין בזה כלל אנן לאו קטלי קני באגמא אנן ומלתא דתליא בסברא אין לדיין אלא מה שענינו ראות [אנו] לא קוטלי קנים באגמא אנו, ודבר שעומד בסברא, עליו נאמר שאין לדיין אלא מה שענינו ראות) ואפשר שלא אמרו כן על כיוצא בזה הצער הגדול וכל שכן אם מרעיב אותה ואלו הות דידהו לא הו אמרי הכי והרשב"א

עילות לכפיית גט

בהלכה

ז"ל כ' בתשובה כדברינו. ומכל מקום, אם היא מרוב שיחה וכעסה הולכת לבית דין ותובעת כתובתה לא הפסידה כלום ורחמנא ליצלן מעלבון העלובות (הסובלות) וכי כך עונין אל המעיקות וכמו שכתב בבראשית רבא (ספר מדרש) על יעקב וראוי לבית דין לגעור בו ולקרא עליו המקרא הזה הרצחת וגם ירשת שזה יותר קשה ממות הוא שדומה לארי שדורס ואוכל כמו שכתוב פרק אלו עוברין (מ"ט ע"ב) ור' ישמעאל קראו עליו כשמת בנות ישראל אל ר' ישמעאל בכינה מפני שהיה מחזור אחר זכותן ומאהבן לבעליהן כדאיתא [פ"י שי"ט, כמו שכתוב] בנדרים בפרק ר"א (ס"ו ע"א) והדיין הכופה לחזור לבעלה אם מרדה כדין הישמעאלים מנדין אותו ושלוה הטוב והישר בזה שיעשו דרך בקשה כמ"ש בנדרים בסופו (צ' ע"ב) על השמים ביני ובינך :

ר' משה בן צמח דוראן, ספרד-אלג'יר, 1444-1361

דיכובסקי, הדין והדיין 1, מקרה 5, תשס"א
אלימות נפשית קשה לא פעם ומסוכנת יותר מאלימות פיזית. רמיסת כבודו של האדם, הפיכתו לאבק אדם, לסמרטוט ולאפס, גרועה יותר במקרים רבים מאשר לאימות פיזית.
ישראל, 2001

אלימות מילולית של הבעל היא עילת מאיס עלי באמתלא מבוררת

תיק מס' 1-21-011926961
הדין והדיין 18 עמ' 3 :
בית הדין הרבני הגדול, הדיינים הרב דיכובסקי, הרב בר שלום, והרב בוארון ביה"ד האזורי דחה את תביעת המערערת לגירושין, והמליץ לה להיענות להצעת המשיב לניסיון לשלום בית. על כך הערעור. פסק דין זה מעמיד את בני הזוג במצב "ירעו עד שיסתאבו". המערערת לא תחזור לשלום המשיב, ויהי מה. פירוק השיתוף בדירה נעשה ע"י בית המשפט, והיא רכשה את חלקו בדירה. הפירוד בין הצדדים עובדה קיימת. הילדים נמצאים במשמורתה וקיים חשש שהמרירות הקיימת כתוצאה מעיכוב הגט, עלולה לפגוע בילדים להביאם לעינות כנגד אביהם. למערערת טענות קשות כלפי המשיב על התפרצויות ואלימות מילולית בלתי פוסקת דבר שמשיב הודה בו במקצת. טיפול מקצועי של פסיכותרפיסטית שמונתה ע"י בית הדין האזורי, הביא למסקנה וחוות דעת כי אין סיכוי ואין תוחלת לנישואין...
מבחינה הלכתית יש לראות את המערערת כאומרת מאיס עלי באמתלא מבוררת. די לנו, שהאמתלא מבוררת בעיני הדיינים, גם אם המשיב אינו מסכים לזה. בנסיבות אלו, ניתן לפסוק כי על המשיב לתת גט לאשתו, ואולי גם ניתן לעלות בדרגה נוספת.
לסיכום: הערעור מתקבל בחלקו. על המשיב ליתן גט תוך שלושים יום. במידה ויסרב לתת גט במועד הראשון שיקבע, יהיה מקום להגיש תביעה נגדו להטלת צווי הגבלה.
ישראל, 2007

אלימות מילולית כלפי האישה והילדים מהווה עילה לחיוב גט

תיק מס' 1-21-017310855211
הדין והדיין 18 עמ' 7 :
בית הדין הרבני הגדול, הדיינים הרב איזירר, הרב חשאי, והרב אלגרבל"י
"... האישה טוענת כי מאז הנישואין יש ביניהם ויכוחים ומריבות המתפתחים בסופם לקללות, אלימות, יריקות. בתום המריבה היה הבעל דורש מהאישה התנצלות ואח"כ מתפייסים. דפוס התנהגות זה נמשך לדברי האישה שנים רבות...
...לפני הפירוד היתה אלימות מצידו, קרא לה בשמות מגונים... לפני הילדים. יורק אלי.
דחף אותי עד שנפלת. הוא חם מזוג...

...ברור מכל החומר שהבעל אינו שולט על פיו ובשעת מריה הוא פוטל גידופים והשמצות ועלבונות המשפילים את האישה. הוא גם פוגע פגיעות קשות בילדים פגיעות נפשיות ורוחניות. לדבריו כיום הילדים נעשו חילוניים.

אבל ההפרדה ע"י גירושין תמנע פגיעות נוספות ואולי גם ניתן יהיה לשקם את הילדים. האישה מודה שהיא גרמה את הצטננות יחסי האישות, אבל אם מתחשבים בהודאתה יש להתחשב בכל דבריה דהיינו שהיא הגיע לקרירות כלפיו בגלל ההשפלות והרמת הידיים. והבעל אכן מודה בכל ההשפלות והקללות והרמות הידיים.

במצב כזה, אין גם על האישה דין מורדת בזה שעזבה את הבית. היא אינה חייבת להישמע לבקשת סליחה כאשר מדובר בתהליך ממושך שבו הבעל חוזר כל פעם לסורו. גם אם הבעל הפסיק בשנת תשנ"ט את האלימות מ"מ עד שנת תשס"ב הוא מודה בעלבונות וגידופים. מדוע עלבונה של האישה והשפלתה בפני הילדים שלה יהיה קל ממשיאה שם רע בשכונותיה? אולי גם חמור מזה. וכל אלו נימוקים לחיוב גט. גרימת נזק נפשי לילדים כפי עדות רופא מומחה גם היא סיבה לחיוב גט...

יש כאן בודאי טענת מאיס עלי. לא הוכח שום דבר על טענות של בגידה מצד האישה ואין כאן שום נתינת עיניים באחר. להיפך! יש לראות בכל ההאשמות השפלה ממושכת של האשה בפני ילדיה ופגיעה חמורה בה עצמה.

נוכח תיאורים אלו יש כאן אמתלאות מבוררות למאיסות....

לאור הנ"ל ביה"ד מחליט:

- א. לקבל את הערעור ולחייב את הבעל בגט.
- ב. קובעים מועד לסידור גט באמצעות המזיכורת.

באם הבעל לא יתן גט במועד שיקבע ידון ביה"ד בצווי הגבלה.

ישראל, 2008

אלימות מילולית ואימים לאחר פתיחת הליך גירושין מצד האישה אינם עילה לחיוב גט כיון שיתכן ובמצב של שלום בית לא היו נעשים

תיק מס' 1-21-023559859

הדין והדיין 18 עמ' 4:

בית הדין הרבני הגדול, הדיינים הרב איזירר, הרב חשאי, והרב אלגרבל

...האישה תובעת גירושין וטוענת כי הבעל היה מקלל ומשפיל אותה, מאיים עליה ומכנה אותה בקריאות גנאי... כן הביאה ראיה כי הבעל הורשע בגין עבירות אלימות ואימים והודה על כך בבית המשפט...

לעניין ההשפלות והבושות קובע בית הדין:

"הדברים על זריקת כיסא ויריקה ואיום ברצח היו תגובתו על תביעת המזונות שראה בה התחלה של הליך גירושין. דברים אלו אינם עילה לחיוב גט כיון שיתכן שבמצב של שלום בית לא היה עושה דברים כאלה. אכן אין בהיסטוריה שלהם מקרים של אלימות אלא רק אותו מקרה חד פעמי שעליו הורשע ונשפט".

ישראל, 2008

האם יש צורך ב"התראה" לפני שמחייבם בעל אלים לגרש את אשתו?

יש צורך בהתראה

תיק מס' נה/830, בית הדין הגדול,

הדיינים הרב טופיק, הרב הורוביץ, הרב בן שמעון

מופיע גם ב"הדין והדיין" 1, עמ' 4

בית הדין הגדול: התערב בקביעה העובדתית של בית הדין האזורי, וקבע כי לא הוכחה תקיפה ולא הוכחה בגידה. כמו כן קבע בית הדין כי יש צורך בהתראה לפני חיוב בעל הבוגד ו/או מכה את אשתו בגט.

ישראל, 1995

בעל שהתחייב שלא להכות יותר את אשתו - רואים זאת כאילו התרו בו

תיק מס' 1-21-029260601, בית הדין האזורי בחיפה,

הדיינים הרב מנחם חשאי, הרב דוד כהן, והרב מאיר פרידמן

מופיע גם ב"הדין והדיין" 18, עמ' 4

בית הדין פסק: המשך התנהגותו האלימה של הבעל לאחר שהתחייב שלא להכות עוד את אשתו, יש להתייחס אליה כאל התנהגות אחר התרעה.

ישראל, 2007

סיכום בענין אלימות

התעללות ממוסדת במסורת ההלכתית

B. Horsburg, Lifting the Veil of Secrecy; Domestic Violence in the Jewish Community
(HARV. WOMEN'S L. J. 171, 214-215 (1995 18

עבור נשים מוכות, האתגר אינו נובע מרצון המדינה להפעיל כוח "יוריספטי" (מונח שנתבע רוברט קובר). האתגר עימו עלינו להתמודד הוא הסמכות שמפעילה המסגרת הקהילתית הדתית שמנטרלת את האפקטיביות של המדינה והחוק החילוני. יש לזכור כי לבתי הדין הרבניים נתונה סמכות בלעדית לקבוע האם צו של המדינה למתן גט הוא חוקי מבחינת ההלכה. הרבנות האורתודוקסית מעודדת נשים לחתום על הסכמי בורות דתיים למרות שעבור נשים עלו התדיינות בפני המערכת האזרחית תהיה טובה יותר מבחינה כלכלית. הכוח הדתי מתגבר באופנים אלו על החוק האזרחי בסיטואציות מסוימות. עם זאת, יש להתייחס ברגישות לנומרות הפנימיות של תת התרבות האורתודוקסית. על החוק האזרחי לכבד את האמונות של הנשים האורתודוקסיות. פתרונות חילוניים שמתעלמים מהעקרונות של היהדות האורתודוקסית ומהסמכות הדתית שלה לא יוכלו להתקבל על ידי הנשים להן הן נועדו לעזור. לכן, חלק מהפתרונות לבעיות העומדות בפני נשים יהודיות מוכות חייבות להגיע מתוך הקהילה האורתודוקסית עצמה. עם זאת, שום שינוי לא יתרחש אלא אם כן יותר יהודים יפתחו מודעות לדרכים בהם המבנים החברתיים של החברה היהודית תומכים בדיכוי של נשים יהודיות. חינוך הקהילה היהודית הוא קריטי אם בכוונתנו לסייע לנשים יהודיות מוכות.

ארה"ב, 1995

סיכום מאת עו"ס מנחם פרישטיק בענין "אלימות"

מ' פרישטיק,

"אלימות פיזית של בעלים כעילה לקבלת גט בהלכה היהודית ובשיפוט הרבני"
דיני ישראל י"ז (תשנ"ג-תשנ"ד), צג-קיח; עמ' קיג-קטו

הממצאים מראים שחוק ממקרה אחד, הקיצוני ביותר, של ניסיון רצח בנשק חם שהסתיים בפציעה קשה של האישה. מקרה זה הוא המקרה היחיד מכל המקרים שנסקרו בחיבור, שהסתיים בכפיית גט.

הרושם המתקבל מדברים אלו הוא של "אלימות ראשונית" אין כנראה כל השפעה על שיפוט בבית הדין במקרים של אלימות משנית נוטה בית הדין לחייב את הבעל במתן גט ורק במקרים קיצוניים ביותר יאות בית הדין לכפות גט על הבעל.

מדברים אלו משתמע שבית הדין בישראל נוטה לקבל את דעת הפוסקים המחמירים בנושא הגירושין. ובגין כך, אין הם נוטים לכפות גט על בעלים אלימים גם לא בדרך של ברירה... יתרה מכך, דומה שבתי הדין בישראל אך מחמירים מעבר למה שההלכה מחייבת. דבר המשתמע מהעובדה שב"אלימות ראשונית" אין הם נוטים להחליט אך לא על חיוב בגט או לקבוע שמצווה על בני הזוג להתגרש. ייתכן שדייני בית הדין שאינם מייחסים חשיבות ל"אלימות ראשונית", הושפעו בנושא מעמדת מספר חכמי ישראל שהתירו במקרים מסוימים להכות "אישה רעה" ולכן השלכות על פסקי הדין.

המסקנה העולה מכאן היא שגם אם ניתן בדרך כלל להבין את הרציונל שבמדיניות הנ"ל של בית הדין הרבניים הרי, מבחינת המציאות מצבה המשפטי של האישה המוכת במדינת ישראל קשה מנשוא. כי על רבות מהן נגזר לחיות כמעוכבות גט בצילו של בעל אלים.

...השאלה המתבקשת היא: האם מצב זה הוא כורח המציאות ולא ניתן למצוא דרך הלכתית לגאול את הנשים המוכות במדינת ישראל מציפורני בעליהן האלימים? מעיון בחיבור זה ניתן לראות שרבים מחכמי ההלכה הקדומים לא חששו לדברי הרא"ש וחת"ם סופר כמפורט לעיל והם מצאו דרך לכפות גט על בעלים אלימים, אם בדרך ישירה או עקיפה וזאת, גם כשמדובר במקרים של אלימות פחות קיצונית. גם כיום ישנם. כאמור, דיינים הסבורים שיש לכפות גט על בעל אלים. בעיקר בכפייה ב"דרך של ברירה". לאחרונה אף הוגשה הצעת חוק בנושא המציעה להטיל סנקציות על סרבני גט כגון שלילת רישיונות מסוימים ומניעת מילוי תפקידים מסוימים. ימים יגידו אם החוק אמנם יתקבל בכנסת ומה תהיה האפקטיביות שלו, כי לא חסרים כאלו המתנגדים לחוק מסיבות הלכתיות.

עולה מכאן, שלא חסרים כלים הלכתיים לפתור או לצמצם את בעיית הנשים המוכות הפונות לבית הדין להשיג גט. אלא שדעת הדיינים המחמירים בנושא מונעת זאת. ולעת עתה, דעתם על העליונה. דומני, לאור העובדה שאלימות כלפי נשים הפכה למכת המדינה, שהממונים על

עילות לכפיית גט

בהלכה

המערכת בתי הדין יעשו טוב אם יקדישו יותר מאמצים למצוא גאולה לנשים המוכות, האומללות שנגזר עליהם לגור בצילם של גברים אלימים. פתרונות הלכתיים ישנם – צריך רק את הנכונות להשתמש בהם.

ישראל, 1989

גם אם אין מקום לחייב בעל אלים לגרש את אשתו, לא כופים על האישה לקיים יחסי אישות

אסור לבעול אשה בעל כרחה

רמב"ם, הלכות איסורי ביאה, פרק כ"א, הלכה י"ב
וכן אסרו חכמים שלא ישמש אדם מטתו ולבו מחשב באשה אחרת, ולא יבעול מתוך שכרות ולא מתוך מריבה ולא מתוך שנאה ולא יבוא עליה על כרחה והיא יראה ממנו, ולא כשיהיה אחד מהן מגודה ולא יבוא עליה אחר שגמר בלבו לגרשה, ואם עשה כן הבנים אינן הגונים אלא מהן עזי פנים ומהן מורדים ופושעים.

ר' משה בן מימון (רמב"ם), ספרד-מצרים, 1135-1204

רמב"ם, הלכות אישות, פרק ט"ו, הלכה י"ז
ולא יאנוס אותה ויבעול בעל כרחה אלא לדעתה ומתוך שיחה ושמחה.

ר' משה בן מימון (רמב"ם), ספרד-מצרים, 1135-1204

שולחן ערוך, אבן העזר, סימן כ"ה, סעיף ב'
ולא יבעול אלא מרצונה ואם אינה מרוצה יפייסנה עד שתתרצה.

ר' יוסף קארו, ספרד-ארץ-ישראל, 1488-1575

אם לא יתערב ביה"ד במקרים של אלימות ובגידה, יתערב בית משפט העליון היושב כבג"צ "למען הצדק"

בג"צ 1371/96 רפאלי נ' רפאלי,
פ"ד נא(1) 198 (דעת השופט מישאל חשיף), 20.4.97

הלכה מכבר היא: בית דין רבני הפוסק בניגוד להוראת חוק המכוונת עצמה אליו במישרין, בית המשפט הגבוה לצדק מוסמך ורשאי להתערב בהכרעתו. כך הוא דין, בין אם נראה את בית-הדין כמי שחרג מסמכותו ובין אם נסווג את ההתערבות כהתערבות "למען הצדק". ראו, למשל: בג"צ 1842/92 בלויגרונד נ' בית-הדין הרבני הגדול בירושלים, פ"ד מו(3) 423, 438-439. יכול הטוען לטעון, כי אין להבחין בין הוראת חוק שנחרתה בספר החוקים - ואשר בה מדברת ההלכה - לבין עיקרון שהוא בליכה של תקנת הציבור, עיקרון בין עקרונות-תשתית עליהם בנויה החברה במדינת ישראל דהאידינא [של ה'01]. והרי כך יידרש משיווי זכויות האשה - שמא נאמר: שווי זכויות האדם - וכך ייגזר מכבוד האדם. ולא תהא בת ישראל כשפחה חרופה תחת אישה או "כשבויה שתיבעל לשנוא לה" (רמב"ם, הלכות אישות, פרק יד, הלכה ח).

ישראל, 1997

שטות

אם הבעל "נתחרש הוא או נשתטה", הוא לעולם לא יוכל לגרש את אשתו (אינו מוציא עולמית)

משנה, יבמות, פרק י"ד, משנה א'
חרש שנשא פקחת ופקח שנשא חרשת אם רצה יוציא ואם רצה יקיים, כשם שהוא כונס ברמיזה כך הוא מוציא ברמיזה. פקח שנשא פקחת ונתחרשה אם רצה יוציא ואם רצה יקיים נשתטית לא יוציא. נתחרש הוא או נשתטה אינו מוציא עולמית אמר רבי יוחנן בן נורי מפני מה האשה שנתחרשה יוצאה והאיש שנתחרש אינו מוציא? אמרו לו אינו דומה האיש המגרש לאשה מתגרשת - שהאשה יוצאה לרצונה ושלא לרצונה, והאיש אינו מוציא אלא לרצונו.

ארץ-ישראל, 0-200 אח"ש

יחס ההלכה לבעל שלעיתים שוטה ולעיתים בריא

תלמוד בבלי, ראש השנה, דף כ"ח, עמוד א'
עתים חלים עתים שוטה, כשהוא חלים - הרי הוא כפקח לכל דבריו, כשהוא שוטה - הרי הוא כשוטה לכל דבריו!

הרב שטיינזלץ
אדם שהוא פעמים בריא ופעמים משוגע. כשהוא בריא הרי שהוא כפקח לכל
דבר הן לעניין חובותיו ואין לעניין אחריותו. כשהוא שוטה הרי שהוא שוטה
לכל דבר והוא פטור מן המצוות.

בבל, 500-200 אחה"ס

שוטה דומה ל"נחש"
תלמוד בבלי, כתובות, דף ע"ז, עמוד א'
אמר רב: האומר "איני זן ואיני מפרנס" – יוציא וייתן כתובה. ורב, אין אדם דר עם נחש בכפיפה
אחת.

בבל, 500-200 אחה"ס

האם כופים בעל שוטה לתת לאשתו גט כשהיא שאינה מוכנה לחיות איתו? מחלוקת בין הפוסקים

לא. לא כופים בעל שוטה לגרש את אשתו
שולחן ערוך, אבן העזר, סימן קנ"ד, סעיף ה'
איש המשתטה מידי יום יום, ואומרת אשתו: אבי מחמת דחקו השיאני לו וסבורה הייתי לקבל ואי
אפשי כי הוא מטורף ויראה אני פן יהרגני בכעסו, אין כופין אותו לגרש, שאין כופין אלא באותם
שאמרו חכמים.

ר' יוסף קארו, ספרד-ארץ-ישראל, 1575-1488

מחלוקת אם כופים בעל שוטה לגרש את אשתו
רמ"א, שולחן ערוך, אבן העזר, סימן קנ"ד, סעיף ה'
מי שהוא נכפה, יש אומרים שאינו מום ואין כופין על זה לגרש. ומכל מקום אין כופין אותה
שתהיה עמו, הואיל ובאתה מחמת טענה (מרדכי פרק המדיר בשם רבי"ה). ויש אומרים דהוי
מום באיש, וכופין לגרש (הרא"ש כלל ע"ב, מ"ב).

ר' משה איסרליש, פולין, 1572-1520

כן. אפשר לחייב בעל שוטה לגרש את אשתו כשחלה הרגעה במצבו
315 / כ"ט
פסקי דין רבניים חלק ח' עמוד רטז-216, 226
ניתן ביום יט חשוון, תשל"א
תיק מס' שט"ו /כט/ בבית הדין הרבני האזורי רחובות בפני כב' הדיינים: הרבנים ז
גרז - אב"ד, א' שפירא, א' י' לנאל.

בענין:

המבקשת - א. (על ידי בא כוח: עו"ד י' טיטונוביץ)
נגד: המשיב: ב. (ע"י ב"כ עו"ד י' בן - מנשה) הנידון: תביעה לגירושין במחלת נפש.

תביעת גט מצד אשה נגד בעלה מאחר שניסה לרצוח אותה ואושפז בבי"ח לחולי נפש. - מה הדין
בנולדו מומים בבעל לאחר הנישואין. - מה דינו בהיותו בו מומים לפני הנישואין והאשה לא
הכירה בהם. - מה הדין כשהאשה הכירה בהם וטוענת שאינה יכולה לסובלם. - מה הדין כשיש
חשש חזרה בנכפה שהחלים. - מה הדין בשוטה שהחלים ויש חשש לחזרה.

מסקנות א. נולדו בבעל מומים לאחר הנישואין, אם הם מומים גדולים שאין דעת בני אדם
סובלתם, כופין אותו להוציאה, ואם לאו - אין כופין אותו.

ב. (א) היו בו מומים לפני הנישואין, אם המום גדול שאין דעת בני האדם סובלתו והאשה לא
הכירה בו, כופין אותו להוציאה.

(ב) הכירה האשה במום זה לפני הנישואין ולאחר הנישואין היא טוענת שסבורה היתה שתוכל
לסבול אותו ועכשיו אינה יכולה לסבול, אם מום זה איננו נמנה בין המומים הגדולים השנויים
במשנה, אין כופים אותו להוציאה.

(ג) נמנה מום זה בין הגדולים שבמשנה, חלוקים הפוסקים אם יש בזה דין כפיה.

ג. חלה הבעל במחלת נכפה והחלים ולא ניכרים בו סימני מחלתו, אעפ"י שיש חשש שיחזור לחוליו אין כופין אותו לגרש, כי בגלל החשש בלבד אין זה נחשב למום גדול.

ד. נשתטה הבעל והחלים, יש לומר שכופים אותו לגרשה כי אם חוששים שיחזור לשטותו יש בזה סכנת חיים לאשתו ובמקום סכנה לא הולכים אחר הרוב כי חמירא סכנתא מאיסורא (שחמור עניין הסכנה מעניין האיסור של גט מעושה), והרי זה דומה לדין מקדש אשה ואינה יכולה ללכת אחריו משום סכנה שכופים אותו לגרשה.

... ולפמ"נ (ולפי מה שנראה) הנה בנ"ד (בנידון דידן), מאחר ולדעת הרופאים הבעל חולה במחלת נפש, הרי פשוט שזה מום שחייב לגרש. אבל עדיין יש לפקפק דלפי העדות שהיתה בפנינו שבה נאמר כי אמנם חלה הרגעה אבל אותן המחשבות עדיין פועלות אצלו, יש לרדן להיות וחלה הרגעה הרי יתכן שיחזור ויבריא. ויש לכאורה לדמות למה שכתב הרשב"א בתשובה ח"א סי' תשס"ה, הובא בב"י (בבית יוסף) סימן קכ"א, שבו דן לענין עתים חלים ועתים שוטה שמגרש את אשתו ובהמשך התשובה כתב וז"ל:

ומסתברא (ומסתבר) דאפי' חלים במלחא (שאפילו אם החלים במשהו) שאינו שפוי לגמרי הרי הוא כפקח וכו' ואע"פ שהוא תשש ועדיין סימני חוליו ניכרים בגופו שלא נתרפא לגמרי אלא כאדם המתחזק בחוליו, אפילו כן בשעת חלמותו הרי זה כפקח בשעתו.

ולפי"ז (ולפי זה) הוא הדין בנ"ד (בנידון שלנו) מאחר וחלה הרגעה, יתכן שאע"פ שסימני חוליו ניכרים בגופו שלא נתרפא לגמרי, אין דינו כשוטה ואין זה מום.

אכן אין העניינים שווים ואין דמיון בין דינו של הרשב"א לנידון דידן, שמה שדן הרשב"א שאפילו חלים בעלמא שאינו שפוי לגמרי בכל זאת אין דינו כשוטה, זה רק אם הוא ראוי לתת גט והוא בר דעת והרי הוא כפקח לכל דבריו מאחר שהוא מדבר בענינו ואינו קורע בגדיו ואינו לן בבית הקברות ואינו יוצא יחידי בלילה ואינו מאבד מה שנותנים לו שהם סימני שוטה, ולכן אע"פ שעדיין סימני חוליו ניכרים ולא נתרפא לגמרי, הוא כפיקח לשעתו, אבל בנ"ד (בנידון דידן) אין הדיון אם הוא בר דעת ופיקח אלא אם יש בו מום שחייב לגרש, וכל עוד שלא נרפא לגמרי הרי המום קיים, ולכן הרי הוא חייב לגרש.

ישראל, 1971

יש להבחין בין בעל שיש לו התקפות זעם לבין בעל "שוטה". אם יש לבעל מום של עצבנות שהיה ידוע לפני הנישואין לא כופים אותו לגרש

116 / כ"ה; פד"ר חלק ו' עמ' 221,

תיק מס' /מאה ושש עשרה/ כ"ה בבית הדין הרבני האזורי באר - שבע בפני כב' הדיינים: הרבנים, א' קושלבסקי - אב"ד, ח' נברוצקי, מ' לופז בענין:

התובעת - א' (על ידי בא כוחה עו"ד טיטנוביץ)
נגד: הנתבע - ב'

הנדון: גירושין;

- תביעת גירושין מצד אשה נגד בעלה, בטענה שהוא מקבל התקפות עצבים, מכה אותה ומשבר כלים בחמתו והיא מפחדת לחיות אתו.
- הודאת הבעל שאמנם סובל ממתיחות עצבים אבל אינו פוגע בה ואינו משבר כלים, מבקש שלום בית ואם תסרב, להכריז עליה כמורדת.
- דין מומים שלא נתגלו לפני הנישואין.
- דין מומים שלא מנו חז"ל.
- דין טוענת מאים עלי ותובעת כתובתה.

מסקנות

א. בעל המכה אשתו כופים אותו להוציאה ובלבד שמתרים בו תחילה.

ב. (א) משתטה ואינו מכה אלא אשתו מפחדת שמה יפגע בה, אין כופים אותו להוציאה.
(ב) במה דברים אמורים? בידעה מעצבנותו לפני הנישואין, דסברה וקיבלה, אבל כשלא ידעה מזה כלל, יש בטענתה ממש וכופין אותו לגרש.

(ג) במקרה כזה יש לה גם טענה על אשר לא גילה לה ממשום זה ועשה שלא כהוגן, אף שאין זה מן המומים שנשנו.
(ד) אולם מום של עצבנות שלדעת הרופאים לא היה מתגלה והיה מתרפא באווירה שקטה של חיי משפחה תקינים אין בהעלמה זו מעשה שלא כהוגן.

ישראל, 1964-1966

שו"ת אגרות משה, חלק אבן העזר א', סימן פ'; ד"ה "בדבר האשה" –
בדבר האשה שניסת לאחד ואחרי עבור איזה שבועות נעלם ממנה ועתה הוא בבית אביו ואי אפשר להשיג גט פטורין באשר שאביו אינו מניח שום איש אליו משום שהוא חולה במחלת שטות שירא מאנשים וחושש אביו שיחלה ביותר עד שלא יוכלו להחזיקו בבית והיא עגונה זה כ"ד שנים ותובעת מהרבנים שישתדלו לתקנתה ...
והנה זה ודאי ששוטה הוא מום גדול שאינו ראוי לאישות כלל דהא מפורש ביבמות דף ק"ב דבשוטה לא תקינו נישואין משום דלא קיימא תקנתא דרבנן דאין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת. ומהאי טעמא [וּמְטַעַמַי] ברור דבאדם שנשתטה אחר הנישואין אם היה יכול לגרש היו כופין אותו לגרש דהא מפורש בכתובות דף ע"ז דכשיש סברא זו דאין אדם דר עם נחש בכפיפה כופין להוציא ... ואם כן, כל שכן בשוטה שודאי הוא כדר עם נחש בכפיפה שליכא [שלא] לזה שום עצה שלכולי עלמא [שלדעת כולם] היו כופין לגרש, אם היה יכול לגרש כגון בעתים שוטה ועתים חלים שבעת חלמותו יכפוהו לגרש.

ר' משה פיינשטיין, ארה"ב, 1895-1986

מומים גדולים

כופים בעל הסובל ממומים גדולים לגרש את אשתו

תלמוד בבלי, כתובות, דף ע"ז, עמוד א'
משנה

האיש שנולדו בו מומין - אין כופין אותו להוציא; אמר רבן שמעון בן גמליאל: במה דברים אמורים? במומין הקטנים, אבל במומין הגדולים - כופין אותו להוציא.

ארץ-ישראל, 0-200 אחה"ס

גמרא

רב יהודה תני: נולדו. חייא בר רב תני: היו. מאן דאמר נולדו, כל שכן היו! דקסברה וקיבלה; מאן דאמר היו, אבל נולדו - לא; תנן: אמר רבן שמעון בן גמליאל: במה דברים אמורים? - במומין קטנים, אבל במומין גדולים - כופין אותו להוציא; בשלמא למאן דאמר נולדו, היינו דשאני בין גדולים לקטנים, אלא למאן דאמר היו, מה לי גדולים מה לי קטנים? הא סברה וקיבלה! כסברה היא שיכולה לקבל, ועכשיו אין יכולה לקבל.

ואלו הן מומין גדולים? פירש רבן שמעון בן גמליאל, [כגון] ניסמית עינו, נקטעה ידו, ונשברה רגלו. אתמר, ר' אבא בר יעקב, אמר ר' יוחנן: הלכה כרבן שמעון בן גמליאל; רבא, אמר רב נחמן: הלכה כדברי חכמים. ומי אמר רבי יוחנן הכי? והא אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: בכל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו - הלכה כמותו, חוץ מערב, וצידן, וראיה אחרונה! אמוראי נינהו ואליבא דרבי יוחנן.

בב, 200-500 אחה"ס

הרב שטיינזלץ

רבי יהודה שנה כאן כגרסתינו: האיש שנולדו בו מומים לאחר שנשא אשה. ואילו חייא בר רב שנה - האיש שהיו בו מומים עוד לפני שנשא אשה. ומסבירים את שיטותיהם: מי שאומר נולדו בו מומים אין כופים אותו להוציא - כל שכן שהוא הדין במקום שהיו בו מומים. ומדוע? **סברה וקיבלה** על עצמה מומין אלה כשהסכימה להנשא לו. אבל מי שאומר שהגירסה היא היו בו מומים - דווקא בזה אין כופין אותו להוציא, אבל נולדו מומים לאחר הנישואין - לא, מפני שעל דעת כן לא נישאה לו. שנינו במשנתנו: **אמר רבן שמעון בן גמליאל: במה דברים אמורים - במומין קטנים, אבל במומין גדולים - כופין אותו להוציא.** ושואלים: נניח לדעת מי שאומר וגורס נולדו - היינו זה ששונה שיש הבדל בין גדולים לקטנים, שרק מומים גדולים מבטלים את הנישואין. אלא לדעת מי שאומר וגורס היו, אם כן מה לי גדולים מה לי קטנים? הרי סברה וקיבלה על עצמה את מומיו אלה. ומדוע במומים גדולים כופים אותו להוציא?

עילות לכפיית גט

בהלכה

ומשיבים: אם היו אלה מומים גדולים יכולה היא לטעון שכסבורה היא שחשבה תחילה שיכולה לקבל על עצמה, ועכשיו שנישאה לו היא מגלה שאין היא יכולה לקבל.

ומבררים: ואלו הן מומין גדולים? פירש רבן שמעון בן גמליאל: כגון נסמית (נתעוורה) עיניו, נקטעה ידו, ונשברה רגלו.

נאמר: ר' אבא בר יעקב אמר בשם רבי יוחנן: הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. רבא אמר בשם רב נחמן: הלכה כדברי חכמים שאינם מחלקים בין מומים קטנים לגדולים. ושואלים: והאם אמר רבי יוחנן כך? ופסק הלכה כרבן שמעון בן גמליאל? והרי אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן: בכל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו – הלכה כמותו, חוץ משלשה דינים: בדין ערב, ובדין שאמר בציצן ומחלוקתיו עם חכמים בדין ראייה שאין הלכה כמותו באחרונה שביניהן. ואם פוסק ר' יוחנן בכלל שהלכה כרבן שמעון בן גמליאל, לא היה צריך לפוסק הלכה מיוחדת במשנתנו? ומשיבים: מחלוקת אמוראים היא ולפי שיטת ר' יוחנן שלדעת ר' אבא בר יעקב לא קבע ר' יוחנן הלכה כללית, אלא פסק הלכה בכל מקום ומקום לענינו.

כופים בעל הסובל ממומים גדולים לגרש את אשתו נולדו המומים לאחר הנישואין

315 / כ"ט הרבנים ז גרו - אב"ד, אי שפירא, אי י' לנאל.
1966

פדר ח', עמוד 216, 226

נולדו בו מומים לאחר הנישואין, אם הם מומים גדולים שאין דעת בני אדם סובלתם, כופין אותו להוציאה, ואם לאו – אין כופין אותו.

לכן נראה שזה ברור כי ישנם מומים גדולים לבד המומים השנויים במשנתנו דאין דעת בני אדם סובלת אותם, שעיקר הקובע במומים הוא הסכמת העולם ובני אדם מה נקרא מום גדול ומה נקרא מום קטן, לכן בוודאי בנוולדו מומים דלפי דעת בני אדם והסכמתם הוא מום גדול ומה נקרא מום קטן, ולכן בוודאי בנוולדו מומים דלפי דעת בני אדם ועל זה לא יחלוק אדם שאין לכוף לגרש מאחר שאין דעת בני אדם סובלת מומים אלו. ואכן מה שכתב הרא"ש דאין להוסיף על מה שמנו חז"ל הוא רק בהיו בו קודם נישואין.

3. מאיסות

האם אישה שרוצה להתגרש משום שמאסה בחיי הנישואים, מחזיקה בסיבה מספקת לחייב או לכפות בעלה לגט? האם הרצון לחיים בנפרד נחשב סיבה מספקת לגירושין? פוסקי ההלכה דנו בשאלות אלה כבר בגמרא בדין "האישה המורדת" מחיי אישות עם בעלה משום שהיא "מואסת" בו.

בקטע זה נדון במחלוקת בין הגישה האומרת שטענת "מאיס עלי" היא עילה לחיוב הבעל בגט, ובין הגישה הטוענת שמאיסות הבעל אינה עילה לחיוב בגט. נביא גם את עמדתו של הרב חיים פלאגיי הגורס שפירוד הוא סיבה טובה לגירושין.

כ. מחשש שמא "תצא לתרבות רעה"

תקנת הגאונים, מתוך: שו"ת המהר"ם מרוטנברג, חלק ד', סימן רס"א
...לאו כל כמינך דהאיש מגרש ואין האשה מגרשת וה"מ דלא יהבה טעמא למלתא (והני מילי –
[והמילים האלה, יש להן תוקף רק במקרה] שלא נתנה טעם וסיבה לדבר) אבל
אמרה מאיס עלי מחמת כך וכך כגון בעל פוליוס או מוכה שחין וכו'. ... ויהיב לה גיטא לאלתר
(ונותן לה גט מיד) כדי שלא יצאו בנות ישראל לתרבות רעה וכן עמא דבר בכל האנשים ואין
צריך לומר מוכה שחין וחבריו שאפילו קודם תקנה כופין אותו ויוציא לאלתר...

ר' מאיר בן ברוך (מהר"ם), אשכנז 1215-1293

האם פוסקים על פי תקנת הגאונים לכפות בעל לגרש את אשתו כשהיא מואסת בו?

לא. התקנה היא "הוראת שעה"

דעת "בעל המאור" לכתובות סג ע"א (כז ע"א בדפי הרי"ף)
...ומסתברא (ומסתבר) לי שהתקנה שתקנו בשיבה לתת גט במורדת זו לאלתר, הוראת שעה
הייתה לפי הצורך ממה שראו בדורם, אבל בדורות הבאים בדינא דגמרא דיינינן ליה (ב"ד) ה
ההלכה דנים לה).

ר' זרחיה הלוי, ספרד-צרפת, נפטר ב-1186

הסבר: לדעת בעל המאור כל דין הגאונים נוצר לאור נסיבות היסטוריות מסוימות
שאינן רלוונטיות לימיו. בימיו יש ללכת אחרי דין הגמרא בכתובות האומרת כי אפשר
לכפות את הבעל לגרש רק במקרים מסוימים שמובאים שם.

כ. לדורות תקנה... אבל מי שרוצה להחמיר... תבוא עליו ברכה

רמב"ן, מלחמות ה', כתובות סג ע"א (כז ע"א בדפי הרי"ף)
"אבל האידינא, [אבל עכשיו – בימינו] כבי דינא דמתיבתא דייני [בבית דין דנין] באומרת
מאיס עלי דיני אחרינא דכייפי ליה לבעל [שכופים את הבעל] ולא מפסדא [מפסידה] כל
נכסיה, ומה שאמר בעל המאור ז"ל שתקנת הישיבה הוראת שעה היתה, הלא רבינו הגדול ז"ל
יודע תקנת הגאונים יותר מכלנו ומדבריו ניכר שלדורות תקנו... אבל הם באמת לדורות תקנו
ונהגו בה עד ימיו של רבינו ז"ל (הרי"ף) בחמש מאות שנה שלא זזה תקנה זו מביניהם כמו שידוע
אצלם בתשובות שלהם גם כן תמצא זה מפורש בהלכות הראשונות לרב שמעון קיירא ובכל
חיבורי הגאונים הראשונים גם בדברי האחרונים ז"ל, והם ידעו היאך תקנו. אבל מי שרוצה
להחמיר שלא לכופ בגט כדין הגמ' לא הפסיד ותבא עליו ברכה".

ר' משה בן נחמן (רמב"ן), ספרד 1197-1270

כ. בפרט כשהאישה צעירה, וקיים חשש שמה תצא לתרבות רעה

שו"ת ציץ אליעזר, חלק ה', סימן כ"ו
אחרי זאת בקחתנו גם בחשבון חומר השעה המיוחדת שאנו חיים בה בתקופתנו אשר רבו שוטני
התורה וכן בראותינו פירצת הדור הצעיר המנוער מתורה ויראת שמים וכשלא מוצא און קשבת
לדבריו עושה במחשך מעשיו, וכמה פעמים הרי אזנינו שומעות ולא זר מהמכשולים הגדולים
שהנשים נכשלות ומכשילות את הרבים באיסור א"א = אשת איש = ואנו עומדים רפה אונים באין
בידינו להעמיד הדת על תלה, נדמה לי ששפיר ישנו במה שכתבתי בספרי שם כר נרחב לתת מקום
לדון בכובד ראש בהערכת כל מקרה ומקרה של טענת מאוס עלי ולהשתמש לפי הצורך בכפייה...

... ולפי הדור שלפנינו נדמה שהחשש של תרבות רעה הוא יותר גדול ויותר חמור מהחשש שיתנו
עיניהן באחר כשלא נדון בה כי אם רק אחרי אמתלא ברורה גלויה ומפורסמת. ולכן לפי עניות
דעתי נאמנים המה דבריו של המהר"א טוואה בחוט המשולש שכותב שאפי' לדעת הסוברים שלא
לכופ אם יש צורך שעה בכפייה יכופו דאין לדיין אלא מה שענינו רואות, ובלבד שתהא כוונת
הדיין לשם שמים ויחקור על הדבר כראוי.

כאמור בספרי שם הצעתי שהחלטה הסופית בעניין זה צריך שתהיה מתוך הסכם כללי מכל בתי
הדין בארץ כדי שלא נהיה בהלכה גדולה זאת בבחינה של עשיית אגודות אגודות.

(וראו גם: שו"ת ציץ אליעזר ח"ו סי' מ"ב - אורחות המשפטים, פרק א)

האם כופים בעל לגרש את אשתו כשהיא מואסת בו? מחלוקת בין הרמב"ם ובין הרא"ש

כ. כופין אותו, שכן 'אשה אינה כשבויה'

רמב"ם, הלכות אישות, פרק י"ד, הלכה ח'
על פי הרמב"ם, כופים את הבעל לגרש כי האשה כי היא "אינה כשבויה שתבעל לשנוי לה", אבל אינה נוטלת כל רכוש שניתן לה על ידי בעלה בשנות הנישואין:

האשה שמנעה בעלה מתשמיש המטה היא הנקראת מורדת, ושואלין אותה מפני מה מרדה, אם אמרה מאסתי (אוסת) ואיני יכולה להיבעל לו מדעתי - כופין אותו להוציא לשעתו לפי שאינה כשבויה שתבעל לשנוי לה, ותצא בלא כתובה כלל ותטול בלאותיה הקיימין (בגדיה - הכוונה לרכוש שהביאה מבית אביה והוא עדיין קיים) בין מנכסים שהכניסה לבעלה ונתחייב באחריותן בין מנכסים שלא נתחייב באחריותן, ואינה נוטלת משל בעל כלום ואפילו מנעל שברגליה ומטפחת שבראשה שלקחן לה פושטת ונותנת וכן כל שנתן לה מתנה מחזרת אותו שלא נתן לה על מנת שתטול ותצא.

ר' משה בן מימון, ספרד, 1194-1270

לא בדיוק. יש לפרש את הרמב"ם בצמצום מסוים

המאירי, כתובות, דף ס"ג עמוד ב'
לטענת המאירי, הרמב"ם היה כופה גט על הבעל רק כשהאשה נותנת סיבה מוצדקת למאיסות [אך לא בכל מקרה שהאשה טוענת 'מאיס עלי']:

ואף לשיטת גדולי המחברים פירשו רבותי בדבריהם דוקא בשטוענת כך ('מאיס עלי') מן הדין; רוצה לומר שאף אנו מכירין בו שהוא ראוי לימאס מחמת רוב פחיתותו והפסד עניניו אם במדות אם בשאר דברים מכוערים.

ר' מנחם המאירי, צרפת, 1249-1315

לא. אין לקבל את דברי הרמב"ם בעניין זה

שו"ת הרשב"א (המיוחסות לרמב"ן), סימן קל"ח
על פי הרשב"א, אין כופים את האשה להמשיך ולחיות עם בעלה, אבל אין כופים את הבעל לגרשה, מכיוון שלא נהגו ללכת על פי תקנת הגאונים ופסיקת הרמב"ם:

שאלה

האומרת 'מאיס עלי' - אם יש רשות ביד האשה לומר בלתי טענות, ומום אין בו? ואם כופין אותו על מזונותיה? ואם הבעל חייב לגרשה, וליתן לה כתובה, וכל מה שהביאה בנדונייתה?

תשובה

האומרת 'מאיס עלי', אינה צריכה לתת טעם ואמתלא לדבריה, מפני מה הוא מאוס בעיניה. לפי שכשם שהדעות במאכל, כך הדעות באנשים ונשים. וזו שאומרת: שהוא מאוס בעיניה, ואינה רוצה בו ובכתובתו, שומעין לה להתנהג עמה, כפי הדין שנאמר עליה בגמרא. בנדון האומרת: מאיס עלי; מדין הגמרא כך הוא. דע: כי היא אינה יכולה לכוף בעלה לגרש אותה בגט... ואותם הדברים (כלומר תקנת הגאונים), זה כמה דורות, שלא שמענו שנהגו כלל. ושמא גם הם לא תקנו, אלא לדורם, והם ידעו מאיזה טעם תקנו. אנו, לא נוציא אשה מתחת בעלה כלל, מתקנה. וכן כתב הרמב"ם ז"ל. ולא שמענו בדורות אלו, מי שעשה כתקנה זו מעולם. ואל תחוש להם, לעשות מעשה, אלא סמוך על דין הגמרא. וכל שכן שראוי להחמיר, בדבר שבערוה.

ר' שלמה בן אברהם בן אדרת (רשב"א), ספרד, 1235-1310

לא. "שמא נתנה עיניה באחר"

שו"ת הרא"ש, כלל מ"ג, סימן ו'

שאלה

אשה שיש לה בעל שנים הרבה, ויש לה בנים ממנו, ואמרה: מאוס עלי, אם כופין אותו לגרש.

תשובה

עילות לכפיית גט

בהלכה

אף על פי שרבינו משה (הרמב"ם) ז"ל כתב, דכי אמרה: מאיס עלי, שכופין אותו להוציא, ר"ת ור"י (מבעלי התוספות) ז"ל חולקין עליו; וכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא [ומכ"ו] ש"י מחלוקת בין ה"גדולים", למה נכניס ראשנו בין הרים גדולים, ולעשות גט מעושה שלא כדין, ולהתיר אשת איש? ועוד, כי בעונותינו בנות ישראל הן פרוצות בזמן הזה, ואיכא למיחש [ויש לחשוש] שמא נתנה עיניה באחר, וכל המעשה בטענה זו, מרבה ממזרים בישראל; ועל להבא אני כותב, אבל לשעבר, אם סמכו על רבינו משה, מה שעשו עשוי. ושלוש, אשר בן הרב רבי יחיאל זצ"ל.

לא. "לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה"

שו"ת הרא"ש, כלל מ"ג, סימן ח'

עוד אני אומר, שהגאונים שתקנו תקנה זו, תקנוה לפי הדור ההוא, שהיה נראה להם לפי צורך השעה בשביל בנות ישראל. והאידיא [וביבנין] נראה העניין להפך, בנות ישראל בדור הזה שחצניות הן, אם תוכל האשה להפקיע את עצמה מתחת בעלה, באמרה: לא בעינא ליה, לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה, ויתנו עיניהם באחר וימרדו בבעליהן; על כן טוב להרחיק הכפייה. ויותר התימה [הקושיה] הגדול על הרמב"ם ז"ל, שכתב, שאם אמרה: מאסתיהו ואיני יכולה להבעל לו מדעתי, כופין אותו לשעתו לגרשה, לפי שאינה כשבויה שתבעל לשנוי לה. ומה נתינת טעם לכופף האיש לגרש ולהתיר אשת איש, לא תבעל לו ותוצרר אלמנות חיות כל ימיה, הלא אינה מצווה על פריה ורביה! וכי בשביל שהיא הולכת אחרי שרירות לבה, ונתנה עיניה באחר וחפצה בו יותר מבכל נעוריה, נשלים תאותה ונכופף האיש, שהוא אוהב אשת נעוריו, שיגרשנה? חלילה וחס לשום דיין לדון כן.

ר' אשר בן יחיאל (הרא"ש), אשכנז-ספרד, 1250-1327

סיכום המחלוקת בין הרמב"ם והרא"ש בשאלה האם כופים בעל לגרש את אשתו כשהיא מואסת בו?

לא כופים במאיס עלי (הראש)

תיק נ"ח/ 750 רב חיים גדליה צימבוליסט ורב עזרא בר שלום

... הרי הלכה רווחת בבתי הדין שבמאיס עלי אין מחייבים את הבעל גט... מלבד זאת בכלל לא ברור שיש לאשה דגן דין האומרת מאיס עלי, שהרי הגישה נגדו בבית המשפט תביעה ממונית על המנייה שיש לו ב"אגד", והרי אפילו בתובעת כתובתה אין לה דין מאיס עלי... לפיכך אנו מקבלים את הערעור וקובעים שאין לחייב את הבעל במתן גט...

כל המחלוקת בין הרמב"ם... והרא"ש... היא רק בנוגע למידת האמון של הדיין ביחס לדברי האישה כי מאסה בבעלה. במקרה ויהיה ברור כי האישה מאסה בבעלה, הדיין מחויב לכפות גט.

ישראל, 1999

כופים במאיס עלי אם מאמינים לאישה (הרמב"ם)

פרופ' משה זילברג,

המעמד האישי בישראל (פרסומי הפקולטה למשפטים של האוניברסיטה העברית מס' 4, ירושלים, תשכ"א-1961), עמ' 100, 116

"על יסוד כל דברי המקורות הללו, קרוב אני לומר – בלי לקבוע מסמרות בדבר – כי כל המחלוקת ההיא בין הרמב"ם וסייעתיה (ת"י), היא רק בנוגע למידת האמון שיש לתת בטענתה של המורדת – לדעת הרמב"ם חייבים להאמין לה תמיד, או כמעט תמיד, לדעת הרא"ש חייבים, מלכתחילה, להתייחס בחשדנות לטענה זו – אבל כאשר ברור הוא, ואי שמץ של ספק בדבר, כי אכן אמת דוברת האשה, וטענתה היא כנה ורצינית, אפשר אליבא דכולי עלמא (אולי לפי כל הדעות) לסמוך על דעת הרמב"ם והגאונים, ולכפות את הבעל לתת גט. אם אמנם נכונה היא דעה זו, ואם היא מתקבל גם על דעת הרבנים הדנים בעניינים אלה, ישמש הדבר פתרון יעיל לכמה בעיות מסובכות בחיי המשפחה. כי כאן מצויה נוסחה כללית, רחבה, העשויה לקפל בתוכה מקרים ממקרים שונים, בלי שנצטרך להיזקק דווקא לפתרונות הקזואיסטיים המצויים בספרות התלמודית.

אם אין חשש שמה נתנה עניה באחר, גם הרשב"א היה מחייב בעל לגרש את אשתו המואסת

בו.

ישראל, 1961

לא כופים את הבעל לגרש את האישה; ולא כופים את האישה לחיות עם הבעל

שולחן ערוך, אבן העזר, סימן ע"ז, סעיף ג'

המורדת הזאת כשהיא יוצאת אחר י"ב חדש בלא כתובה תחזיר כל דבר שהוא של בעל, אבל נכסים שהכניסה לו ובלאותיה הקיימים - אם תפסה אין מוציאים מידה, ואם לא תפסה - אין נותנים לה (וקרקעות של צאן ברזל היא נוטלת) (טור); וכן כל מה שנאבד מנכסיה שקבל הבעל אחריותן עליו אינו משלם לה כלום: **הגה**: וכל זה בנכסי צאן ברזל אבל נכסי מלוג שלה ברשותה הם והיא נוטלתן (טור);

ויש אומרים דכל זה באינה נותנת אמתלא וטעם לדבריה למה אומרת מאיס עלי אבל בנותנת אמתלא לדבריה כגון שאומרת שאינו הולך בדרך ישרה ומכלה ממונו וכיוצא בזה אז דיינין לה כדינא שתקנו הגאונים (טור, בשם מוהר"ם מרוטנבורג); ונקרא דינא דמתיבתא שהבעל צריך להחזיר לה כל מה שהכניסה לו בנדונייתה דהיינו צאן ברזל אם הם בעין וראויין למלאכתם הראשונה נוטלת הכל כמו שהוא.

ואם אינם ראויין למלאכתן הראשונה, וכל שכן אם נגנבו או נאבדו, צריך הבעל לשלם הכל ונכסי מלוג שלה אם הם בעין או דבר הבא מכחה נוטלתן אבל אם כלו לגמרי אין הבעל צריך לשלם (דינא דמתיבתא טור בשם הרי"ף), אבל כל מה שנתן לה או כתב לה אינה נוטלת כלום ואפילו תפסה צריכה להחזיר (מרדכי פ' אע"פ). ואין כופין אותה לגרש ולא אותה להיות אצלו (גם זה בטור בתשובת מוהר"ם). ואם עשה שלא כהוגן שקדשה ברמאות ובתחבולות כופין אותה לגרש (הרא"ש כלל ל"ה).

ויש אומרים עוד דמטילין חרם (טור בשם מוהר"ם) אם בני אדם למדוה למרוד או שעושה כך משום כעס וקטט או להוציא ממונו ממנו אז אפילו מה שתפסה מנכסיה נוטלין מידה ומחזירין לבעל (מרדכי פ' אע"פ) ואין חילוק בין אם תפסה או לא אלא בטוענת מאיס ואינה נותנת אמתלא מבוררת לדבריה, אבל מכל מקום נותנת אמתלא ואין בזה רמאות, והבית דין ידונו בזה לפי ראות עיניהם (מהרי"ו א'). ויכולין להשביע אותה על כך אם טוענת באמת מאיס עלי (שם).

וכן ראוי להורות וכל זמן שלא נתן גט אין לו כפייה ונגישה עליה אבל מכל מקום אין לה ליתן משלה לאחריים. ויכול למחות בה, דאם מתה ירשנה (ג"ז שם) אפילו במקום שכופין אותו לגרש במורדת.

אם מתה קודם שגרשה יורש אותה, דאין ירושתה נפקעת אלא בגירושין (טור בשם גאון). אם אביה תפס מנדוניא שהכניסה לבעלה מהני כאלו תפסה היא בעצמה (מרדכי בשם תשובת מוהר"ם פ' אע"פ ובהגהות בשם תשובת מוהר"ם).

הבגדים שהכניסה הכלה אין להם דין צאן ברזל ואין צאן ברזל אלא השומא שמכנסת האשה לבעלה (טור בשם הרא"ש).

ר' יוסף קארו, ספרד-ארץ-ישראל, 1575-1488
ר' משה איסרליש, פולין, 1572-1520

האם כופים, או מחייבים, בעל לגרש את אשתו כשהיא נתנה "אמתלא" [סיבה] לדבריה שהיא "מואסת" בו?

כן. אם בעל מכה את אשתו

תשמ"ב / 1530

הרבנים שאר ישוב הכהן, מרדכי א. אוריה, חיים שלמה שאנן
פסקי דין רבניים חלק ט"ו 145, 168, 169
מתוך סיכום הרב מ.א. אוריה:

... אבל לדעתי המקרים שהפוסקים אומרים שאין לכוף אפילו באמתלא מבוררת הכוונה לאמתלא שלפי דבריה היא מבוררת אמנם הסיבות שצויינו הם סיבות שאישה ראוי שתמאס בבעל אבל עדיין אין ודאות שאמנם היא מואסת בו בגלל הסיבות שצויינו כי יש הרבה נשים שחיות עם בעליהן למרות שהם ריקים ופוחזים ואינם שורים דת, כל זמן שהבעלים מתנהגים לנשותיהם כראוי, אבל בעל המכה את אשתו ובגלל זה מואסת בו, אין ספק שאף אשה לא תסכים לחיות עם בעל כזה, שהשכם והערב יש לה צרות, כי האשה לחיים נתנה ולא לצער. ולכך אפילו הפוסקים הנ"ל יודו שבנדון דידן (בנושא הנידון שלנן) כופין הבעל לגרש, וקל וחומר מריח הפה דאנן שהדי (שאנן ט"ז - כלומר בית הדין עצמו) שאישה אינה יכולה לסבול דבר זה.

ישראל, 1982

כן. אם בעל מנהל רומן עם אישה אחרת ויש לו התפרצויות אלימות (חיוב)

פסק דין רב הגר

הדין והדיין 1, פסק דין 1

בדיונים שהתקיימו שוכנע בית הדין בצדקת עיקרי טענותיה של האשה וזאת מתמליל השיחות שניהלו הבעל והאשה עם עובדים סוציאליים שממנו עולה הודאה מפורשת של הבעל בניהול רומן עם אשה אחרת.

עובדא המחזקת טענותיה של האשה בנושא האלימות היא התפרצותו האלימה של הבעל נגד האשה בתום הדיון במסדרון ביה"ד שבה ניסה לפגוע פיזית באשה, שניצלה אודות עזרת אנשים שנכחו במקום ומסרו עדות על כך לביה"ד...

...לאור טענותיה הקשות של האשה נגד הבעל כאמור, ומאיסותה בו באמתלאות מבוררות הסתמות את הגולל על אפשרות המשך חי הנשואין, אנו פוסקים:

הבעל חייב לגרש את אשתו בגט פיטורים כדת משה וישראל.

(הבעל הגיש ערעור על החלטה זו הערעור התקבל בביה"ד הגדול בערעור.)

כ. אם בעל מהמר

הדין והדיין 7, 1. בית הדין האזורי תל אביב. (דיינים ניסים בן שמעון, דב דומב, יצחק הלוי אבירן) כ' כסלו תשס"ד
אלא העיקר הוא המאיסות במהמר דזה נודע כבר בשערים שאין אשה יכולה לסבול מהמר והדבר הוא מאוס בעיניה ולא תמשיך להיות אשת מהמר והמאיסות הוא טענת מאיס עלי המתקבלת בבית הדין.

כ. אם בעל מקלל

הדין והדיין 1, 5. בית הדין הרבני הגדול הרב דייכובסקי, נדב, לאו ישראל מאיר נראה לנו כי אכן טענותיה של האישה על אלימות קשה אינן מצויות מן האצבע. ניכרים דברי אמת בדבריה והכאב שהביעה הוא כאב אמיתי. אלימות נפשית קשה לא פעם ומסוכנת יותר מאלימות פיזית... מדובר במאיסות מוחלטת שנגרמה בעטיו, ובחיים של צער, כאב והשפלה.

כ. אם יש מריבות וקטטות שנמשכות 18 חודש (כפיה)

שו"ת ציץ אליעזר ח"ו סי' מ"ב - אורחות המשפטים פרק א
וא"כ איה מקום כבודה של הלכה כזאת שיוכלו בית דין לכוף לנתנת גט בגלל זה שהמריבות והקטטות נמשכות זה כבר יותר מח"י חדש.

ר' אליעזר יהודה ולדינברג, ישראל, 1915-2006

כ. אם אישה נאבכת שנים לקבל את גיטה (חיוב)

הדין והדיין 2, 1. בית הדין הגדול בקשי דורון, ישראל מאיר לאו, שלמה דייכובסקי; תיק מספר: נד/168, ניתן ביום: יד כסלו תשנ"ה, 17.11.94
מדברי הרב לאו:

היות והאישה טוענת מאיס עלי, ויש יסוד ברור לטענותיה עקב התנהגות הבעל כלפיה. וכן עצם ההתנצחות והטענות בבתי הדין ובבתי המשפט זה שנים, דיים בכדי להיחשב אמתלא מבוררת למאוס בבעל.

ישראל, 1994

כ. כשקיימת שנאה עזה בין האשה לבעלה (חיוב)

ערעור נד / 168 אבן צור (בקשי דורון, לאו, דכובסקי)

מתוך דברי הרב ש. דיכובסקי:

העובדות בתיק זה ברורות למדי. הצדדים בנפרד למעלה משבע שנים. האשה יצאה מבית בעלה זמן קצר לאחר הולדת הילד. מאז לא חדל הבעל לדרוש שלום בית, והאשה לא חדלה מלדרוש גירושין. כיום, קיימת שנאה עזה מאוד בין האשה לבעלה, ועצם הזכרת שמו ודיבור על אפשרות של חזרה מביאים אותה לידי רעד בכל גופה.

...נראה לנו כי יש לחייב את הבעל בגט בכל מקרה. האשה מואסת בבעלה מאיסות מוחלטת. הדברים נראים לעין וא"צ לפני ולפנים. בפס"ד שפורסם בפד"ו עמ' 201 ואילך, הארכנו להוכיח כי הצורך אמתלא ברורה באומרת מאיס עלי, אינו משום שמאיסות ללא אמתלא אינה מספקת, אלא שבמאיסות כזו אנו חוששים שמא עיניה נתנה באחר. אבל כל שהמאיסות ברורה לעיני ביה"ד, גם אם אין לכך הצדקה, נחשבת האשה כאומרת מאיס עלי באמתלא ברורה...

...מכל האמור נראה שיש מקום בהלכה לחייב את הבעל בגט, במאיסות מוחלטת של האשה, כאשר ברור לביה"ד שלעולם לא יכון השלום ביניהם, ובפרט כאשר הם שבע שנים בנפרד, ואין כל צד של סיכוי לשנוי".

כ.ן. כשהבעל לא המציא לאשתו מדור נפרד מהוריו, וגם סבל ממחלה קשה עוד לפני הנישואין והאשה לא ידעה מזה לא פורסם (פנימי – יד לאישה) י"א טבת תש"ס, 20.12.99, בית הדין האיזורי בירושלים, דעת מיעוט של הרב בצרי

המסקנא ממצב זה הוא שמעיקרה האישה הייתה רוצה שלום בית אלא לאור החשש שיאמרו שהרגה את בעלה כפי שמודה בא כוח הבעל שזה היה חשש שלה לא יכלה לחיות אתו, והבעל לא המציא מדור נפרד.

על כן נראה שלאשה יש דין מאיס עלי באמתלא מבוררת לעיני בית הדין ועל כן הבעל חייב לגרש את אשתו. ובקשר לילד ביה"ד הוא שידון ויפסוק ואין האשה חייבת לקבל את טיוטת ההסכם ששלח בא כוח הבעל אלא ביה"ד יכין טיוטה ועליו לגרש כפי שיקבע ביה"ד. ואם הבעל לא יגרש יש להטיל עליו סנקציות על פי החוק..

ויש מקום גדול שאם לא יגרש אחר כך הסנקציות לכפות אותו על ידי מאסר כי רגליים לדבר שהמחלה היתה לפני הנישואין והאשה לא ידעה מזה.

ישראל, 1999

כ.ן. אם אין סיכוי להמשך הנישואין (אין "תקווה לשלום") (כפיה) שו"ת חיים ושלום, חלק ב', סימן קי"ב

והנני נותן קצבה וזמן לדבר הזה דאם יארע איזה מחלוקת בין איש לאשתו וכבר נלאו לתוון השלום ואין להם תקנה ימתינו עד זמן ח"י חדשים ואם בינם לשמים נראה לבית דין שלא יש תקווה לשלום שולם בנייהם יפרידו הזיווג ולכופם ליתן גט עד שיאמרו רוצה אני כדבר האמור ותמצא מה שכתב בזה בספר החסידים.

ר' חיים פלאגי, טורקיה, המאה ה-19

גם עבד עברי יוצא לחופשי לאחר שבע שנים שמות כ"א, פסוק ב'

כי תקנה עֶבֶד עֶבְרִי שֶׁשָׁנִים יַעֲבֹד וּבִשְׁבַעַת יֵצֵא לְחַפְּשֵׁי חָנָם.

תורה, חוק מקראי

בג"צ 1371/96 רפאלי נ' רפאלי, דינים עליון 47: 55 (השופט מ' חשיך)

האשה שלפנינו היא בת כשלושים ושמונה. שנים רבות חיה היא בנפרד מאישה ושלושת ילדיה עימה. אלה אמורים היו להיות ימיה הטובים. והנה הימים רעים וכלים כעשן. אך צער ומרירות הם מנת-חלקה. כל בקשתה אינה אלא כי תזכה לגט פיטורין, כי יותן לה לנסות ולשקם את חייה. ראוייה היא אומללה זו כי יוסרו כבלים מעל ידיה, כי תשתחרר מאישה, כי תצא לחופש. מאז ניתן פסק-דינו של בית-הדין הרבני הגדול עברו כשנה וחצי, שנה וחצי נוספות על שנים קשות ואומללות שקדמו להן. יש יסוד סביר להנחה כי יכולה היא האשה לחזור ולפנות לבית-הדין הרבני האזורי בבקשה כי יחייב את האיש ליתן גט פיטורין בידה.

כשש שנים שהאישה היא כשבויה בידי בעלה. שנינו ושיננו: "כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד ובשבעת יצא לחפשי חנם" (שמות, כא, ב). ולאיש שלפנינו נאמר: "...ובשנה השביעת תשלחנו חפשי מעמך" (דברים, טו, יב). אם כך בעֶבֶד לא־כֹּל־שֶׁכֶן באומללה זו שלפנינו. והרי אָם בנותיו ובנו היא.

ישראל, 1997